

VÉGHSEŐ TAMÁS

MTA-SZAGKHF LENDÜLET GÖRÖGKATOLIKUS ÖRÖKSÉG KUTATÓCSOPORT

HETVENÉVES

a Görögkatolikus Papnevelő Intézet és a hittudományi főiskola

HETVEN ÉVVEL EZELŐTT, 1950 SZEPTEMBERÉNEK ELSŐ NAPJAIBAN DUDÁS MIKLÓS HAJDÚDOROGI PÜSPÖK A RÁKOSIKORSZAKBAN MERÉSZNEK ÉS KOCKÁZATOSNAK SZÁMÍTÓ LÉPÉSRE KÉSZÜLT. OLYAN DÖNTÉS MEGHOZATALÁT FONTOLGATTA, MELY A KOR VISZONYAI KÖZÖTT EGYSZERSMIND TELJESEN IRRACIONÁLISNAK IS SZÁMÍTOTT.

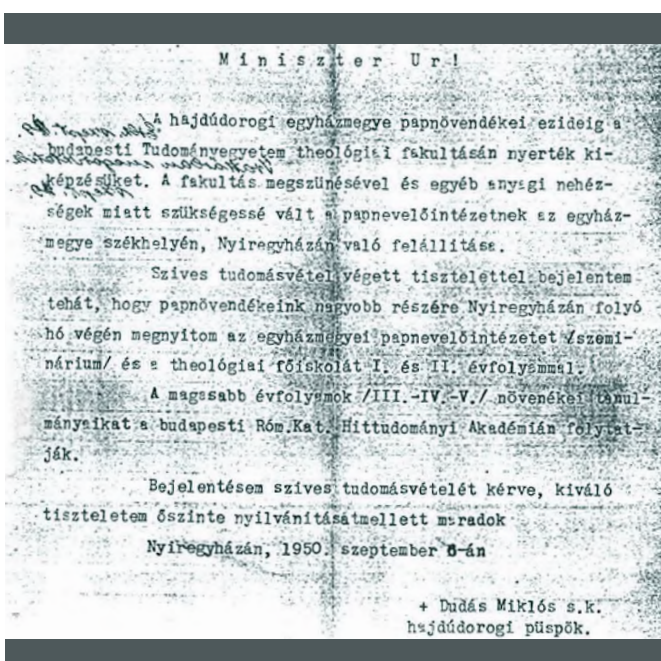
Néhány héttel korábban a püspök a saját szemével láthatta, hogyan semmisíti meg a kommunista államhatalom a szerzetesrendeket, köztük azt a bazilita rendet is, melynek soraiba ő maga is tartozott, kiűzve kolostoraikból a szerzeteseket és az apácákat. Láta, hogyan hozza létre ugyanez a hatalom a katolikus papok békemozgalmát, melynek más célja nem volt, mint az, hogy a papságot a püspökkel szembeállítsa. Szentanúja volt az egyházi iskolák államosításának, a hitoktatás kiszorításának az iskolákból, a katolikus egyesületek betiltásának, a katolikus sajtó megsemmisítésének, a rendszert elutasító papok meghurcolásának. Saját személyes sorsán keresztül ő maga is megismerte a kommunista hatalom képviselőinek erőszakosságát és gátlástalanságát. A megfélemlítés és a bizalmatlanság léghőre a hétköznapi jellemzője lett. Bármerre is nézett, csak a rombolás nyomaait látta, melyek nagyon sötét jövőre – sőt, jövőtlenségre – utaltak. A kommunista Magyarországon az egyházaknak nem lehetett jövője, csak lassú elsorvadása.

Mindezek ellenére Dudás Miklós püspök szeptember 6-án leült az írógép elé és levelet írt. A levél címzettje Darvas József népművelési miniszter volt, aki az egyházellenes harcban a kommunista párt utasításait hajtotta végre. A levél nem volt hosszú, mindössze néhány sorból állt. A tartalma viszont...

Ez a levél ugyanis egy bejelentés volt. Dudás Miklós hajdúdorogi püspök bejelentette a miniszternek, hogy szeptember végén papnevelő intézetet és hittudományi főiskolát nyit Nyíregyházán, a püspökség székhelyén, és oda átvizsi az addig a budapesti Központi Szemináriumban a latin kispapokkal együtt tanuló görögkatolikus papnövendékeket.

Mindezt szíves tudomásulvétel végett.

A bejelentés sorsa nem lehetett kérdéses: amikor országszerte a hatalom egymás után zárta be a katolikus oktatási intézményeket, képtelenségnek tűnt, hogy egyszerűen tudomásul veszi egy papnevelő intézet és hittudományi főiskola megnyitását.

Nem tudjuk, hogy mit várt és mit remélt a püspök. Az elutasító válasz annyira biztos volt, hogy a püspök helyében a legtöbben még a levélpapírt és a bélyeget is sajnálták volna. De az események nem várt fordulatot vettek. Szeptember 21-i keltezéssel megérkezett a minisztérium válasza. Dudás püspök rövid levelére rövid válasz jött, amit egy Tátray János nevű főelőadó írt alá. Ebben pedig az állt, hogy a papnevelő intézet és hittudományi főiskola megnyitását a minisztérium tudomásul veszi!

Ezzel a rövid válasszal indult a papnevelő intézet és a ma Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolaként ismert intézmény élete, mely immáron hetven éve áll a görögkatolikus papképzés szolgálatában. Annakra váratlan és meglepő a hatalom reakciója, hogy szinte nem is tudunk másra gondolni, mint az isteni Gondviselés különös megnyilvánulására. Évtizedeken át nem is tudtuk másképpen magyarázni a történeteket. Ma már azt mondhatjuk: valóban a Gondviselés műve volt ez a váratlan fordulat, de talán nem egészen olyan értelemben, ahogyan elsőre gondoljuk. Nem történt csoda. Az isteni kegyelem nem látványos módon meg az ateista rendszer képviselőinek szívét. A Gondviselés ennél is fontosabb és – ha meg akarjuk látni – látványosabb módon nyilvánult meg.

MI IS TÖRTÉNT?

Ma már tudjuk, hogy Dudás Miklós püspök szemináriumalapítási szándéka – minden látszat ellenére – nem volt ellentétes a kommunista hatalom szándékaival. Sőt, bizonyos értelemben még akár segíthette volna azok megvalósítását. A történeti kutatásnak köszönhetően ismert, hogy 1950-ben az állampárt célja még az volt, hogy a görögkatolikusokat elszakítsa a katolikus egyháztól és az ortodox egyházba terelje. Ennek érdekében 1949 októberétől Magyarországon ügködött egy Moszkvából érkezett ortodox főpap, Ivan Kopolovics protoierej. A minta adott volt: a Szovjetunióhoz csatolt területeken, Csehszlovákiában és Romániában a kommunisták felszámolták a görögkatolikus egyházat, és ezt a sorsot szánták a magyar görögkatolikusoknak is.

Ez a kísérlet ugyan néhány év alatt zátonyra futott, és Kopolovics eredmény nélkül távozott az országból, de 1950-ben még nagyon is aktuális volt a görögkatolikusok elszakítása a katolikus egyháztól. Ebből a szemszögből nézve a dolgokat kifejezetten támogatandó törekvésnek tűnhetett, hogy a görögkatolikus papnövendékek kerüljenek ki a Központi Szemináriumból és ezáltal a latin egyház befolyása alól. A görög és latin kispapok közös szemináriumi képzése ugyanis nagyon erős összekötőkapocs volt a két rítus papjai között, s ezáltal a katolikus egységet is erősítette.

Másrészt a görögkatolikus egyház totális ellenőrzését is megkönnyítette az, hogy a papnövendékek egy helyen, ráadásul a püspöki hivatallal egy épületben kerültek elhelyezésre. Megfigyelésük, manipulálásuk, életük legapróbb részleteinek felügyelete, viszályok elhíntése vagy ügynökök telepítése ebben a helyzetben nagyon könnyűnek bizonyult. A kommunisták tisztában voltak a papnevelő intézet jelentőségével is. Tudták azt, hogy a papi utánpótlás biztosításában s lényegében a görögkatolikus egyház működésében milyen fontos szerepet tölt be. Ezért az új intézmény bezárásával fenyegetőzve zsarolásra is tudták használni Dudás püspökkel szemben.

Ha a görögkatolikus papnevelő intézet és főiskola megalapítása nem ellentétes a kommunista államhatalom terveivel, akkor mégis miben láthatjuk a Gondviselés művét?

A Gondviselés megnyilvánulását és annak üzenetét akkor érthetjük meg, ha kicsit eltávolodunk az 1950 szeptemberében lezajlott eseményektől, és szélesebb távlatokban szemléljük a dolgokat. Dudás Miklós püspök a legnagyobb reménytelenség és jövőtlenség közepette létrehozott egy intézményt, ami az egyháza jövőjéről szólt. A püspök jóra irányuló szándékát a kommunista államhatalom megpróbálta az egyháza ellen fordítani. Az idő megmutatta, minek van jövője: az építő, jövőt mutató jó szándéknak vagy pedig a romboló

rosszakaratnak. Az egykor legyőzhetetlennek hitt kommunista rezsim már elfoglalta jól megérdemelt helyét a történelem szemétdombján. A hittudományi főiskola és a papnevelő intézet viszont ma is működik és szolgálja görögkatolikus egyházunkat.

Hetven éve...

**Mi más lenne ez,
mint az isteni Gondviselés műve?**

TÓTH LÓRÁNT – KASKÖTŐ JÁNOSNÉ

A képvivő lányok hagyománya Hajdúdorogon

A hajdúdorogi vallásos tudathoz szorosan hozzátartozik a Krisztus-katonák hagyománya, hiszen Magyarország kulturális örökségének részét is képezi. Kevesen tudják azonban, hogy a katonáskodó ifjak mellett a fiatal lányoknak is van egy szép hagyományuk, mely együtt fejlődött a Krisztus-katonákéval, és töretlenül virágzik napjainkban is. Ez a néphagyomány a Mária-kép körmeneteken való részvételét valósítja meg. Ők a képvivő lányok, vagy a Mária-kép miatt: Mária-lányok.

Korábban nem csak ez a csoport volt fontos építőköve a fiatalságnak, hiszen a Krisztus-katonák mellett a leventék csoportja, a képvivő lányok mellett a Mária-kongregációs lányok csoportja is létrejött, és a fiatalok választhattak, hogy hova tartozzanak. A mai szóhasználatban a képvivő lányok az egyházközség ifi lánycsoportja volt, amelynek a szolgálata nagy ünnepek alkalmával a körmeneten való részvétel, illetve a máriapócsi búcsúk körmenetén teljesített szolgálat volt. Mindig az adott káplánra voltak bízva, és az ő iránymutatásának megfelelően végezték szolgálatukat.

A Mária-kongregációs lányoknál azonban szigorú szabályok és keretek között folyt a csoportmunka. XIII. Gergely pápa 1854-ben megalapította a Mária-kongregációt az ifjúság nevelésére, a magyar görögkatolikusoknál pedig 1908-ban Firczák Gyula munkácsi püspök honosította meg. A Hajdúdorogi Egyházmegye felállítását követően, 1928-ban egyházhatósági jóváhagyással Melles N. Géza kanonok és központi elnök összeállította a Mária-kongregáció vezérkönyvét, ami alapján működött az egyesület. A kutatások folyamán kiderült, hogy a két csoport egymástól függetlenül működött, de az évtizedek során eggyé vált. A Mária-kongregációs szabályok eltűntek, a havi találkozások megbeszélései a liturgikus szolgálatra, valamint a máriapócsi zarándoklatokon való részvételre korlátozódtak, melyek alkalmával a lányok különböző hittanos és szabadidős foglalkozásokon vettek részt vasárnap délután a parókia tanácstermében.

A képvívő lányok jelenlegi vezetője Tóth Lóránt diakónus, ő fogja össze a fiatalokat, szervez nekik lelkigyakorlatokat, valamint ismerteti velük e szép hagyomány jelentőségét, melyet előzőleg tanulmányozott, kutatót. Kutatásai során felkereste azokat az asszonyokat, akik feltehetőleg képvívő lányok voltak, vagy tudnak arról, hogy az édesanyjuk vagy bármely hozzátartozójuk volt képvívő lány a múlt század elején. Minden korosztályból segítették munkáját, így a lányok nagyon szép képet kaphattak – és kaphatnak most is – e hagyomány jelentőségéről.

A Mária-lányoknak a következő követelményeknek kellett megfelelniük: tiszta, erkölcsös életű, templomba járó, 14 éven felüli, hajdon lány lehetett csak a csoport tagja, aki minden első vasárnap gyónt, és minden vasárnap áldozott. Amennyiben az adott atya is jónak látta, és a lány is szívesen vállalta a tisztséget, bekerülhetett, de csak a kis Mária-képhez. Már ez is nagy megtiszteltetés volt számukra. Egészen addig vitték a lányok a kis Mária-képet, míg egy hely fel nem szabadult a nagy Mária-kép alatt, és férjhez nem ment a képvívő lány. Férjhezmenetel után már nem tartozhattak ebbe a csoportba.

Az esküvője napján a képvívő lány menyasszonyi ruhában ment a templomhoz szertartás előtt, a Mária-képpel utoljára körmenettel búcsúzott a többiektől. Ilyenkor az a pap eskette a menyasszonyt, aki vezette a csoportot, és a Mária-kép másolatát adta neki ajándékba.

A képvívő lányok szoros kapcsolatot ápoltak a Krisztus-katonákkal, az egyházi év eseményein egymás mellett végezték szolgálatukat. A képvívő lányok Mária szolgáló szeretetével csendben végezték a maguk szolgálatát. Életükről, szokásaikról, sajnálatos módon, az egykori fényképeken és visszaemlékezéseken kívül semmilyen írásos anyag nem áll rendelkezésünkre.

Sajnos, tragikus esetek is előfordultak, amikor nem nász-, hanem gyászmenet vetett véget a képvívő tisztségnek. Ilyenkor felsorakoztak a lányok a koporsót szállító lovas szekér két oldalán a Krisztus-katonákkal együtt (3-3 katona oldalt, 1-1 pedig utána vitte a lobogót), elől egy aranyozott, körmeneti keresztet vitt szalagokkal borítva a legfiatalabb képvívő lány, és így, díszes menetként kísérték utolsó útján képvívő társukat a fiatalok. A tragikus sorsú Mária-lány menyasszonynak volt öltöztetve, a temetés során egy párnán vagy tányéron vitt aranyozott koronát tettek mellé a koporsóba, amit végig a feje mellett vittek.

A képvívő lányok jellemzően húsvétkor, pünkösdkor, nagy ünnepek körmenetein (de olyankor nem a képvívő ruhában) vitték a képet, májusi ájzatosság kezdetén (a hónap első napját megelőző vecsernyén) és az utolsó alkalommal is (május utolsó napján), valamint a Krisztus-katonákkal együtt őrizték a sirt.

Kettesével, magasság szerint álltak egymással szemben a padsorok mellett a déli Szent Liturgián a lányok, és csak az után mentek áldozni, miután mindenki magához vette az Eucharisziát. Áldozási versként énekeltek a „Fel, Mária tiszta levante csapatja” kezdetű éneket, mely himnuszuk is volt, s melynek szövegét a fogadalomtételkor meg is kapták.

A fogadalomtétel minden évben március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszonykor, vagyis örömhírvétel ünnepén volt, ekkor minden lány megújította saját fogadalmát. Az öltözéküket is ekkor viselhették először az új képviselő lányok: fehér blúz, fehér, féllábszárig érő szoknya, fekete cipő volt az általános viseletük, a szalag a hajjukban koronként változott, volt égszínké színű, de volt fehér is, és volt, amikor nem viseltek szalagot. Hidegben kosztümkabátot vettek fel. A kis képet vivő lányok szoknyája rakott volt és kék színű. Négyen vitték egyszerre a képet, majd váltották egymást az előre megbeszéltek szerint.

A körmeneten a következő volt a sorrend: elől ment az „aranyos” kereszttel egy lány, utána a „máriás” zászló, őket követte a Mária-kép négy lánnyal. Ha sok lány volt, akkor negyedenként cseréltek a képet vivők. A „máriás zászlóról” a következőket tudhatjuk: különböző családok adományából készült, brokát anyagból, arany színnel hímézve. A zászló egyik oldalán az örömhírvétel ünnepének ikonképe látható, ami az egykori Mária-kongregációs lányok fogadalomtételi ünnepe volt, a másik oldalon pedig Árpád-házi Szent Erzsébet, aki a Mária-lányok védőszentje.

Visszaemlékezések szerint 1969-ben asszonyok is vitték a Mária-képet a lányok mellett, mert nem voltak jelentkezők, de 1978-tól újra csak lányok viszik a képet. Az államhatalom erőszakos hatása miatt az 1970-80-as években inkább csak a templomban találkoztak, vagy ahogy a lehetőségek engedték. Erről adataink nincsenek, csak feltevések az elmondottak alapján.

A csoporton belül volt egy lány, aki összefogta mindannyiukat, akitől az instrukciókat kapták, akivel felkészültek a soron következő ünnep eseményére. Ő jellemzően nem a legidősebb lány volt, hanem a hangadó, akinek adtak a szavára.

Az első világháború előtti időkből nem sokat tudunk a képviselő lányokról, de visszaemlékezések szerint ekkor már létező hagyomány Hajdúdorogon.

A legnagyobb tiszteletet a lelki táplálékot adó parókus atya jelentette. Az 1920-as években Papp János parókus atya vállalta el a képviselő lányok hagyományának ápolását. Egy nagy Mária-képet is készíttetett nekik, ami rejtélyes módon eltűnt, csak feltételezések alapján következtethetünk hollétére, de jelenleg a Mária-kép-utánezat másolatát a

Hajdúdorogi Helytörténeti Gyűjteményben őrzik. A mai időkben használt képet az 1980-as években készítette a Kunka család. Papp János parókus atya után a hitoktatóként Hajdúdorogon 1952-ig szolgáló fia, a későbbi nyiracsádi parókus atya, dr. Papp János fogta össze a lányokat, tanította, vezette őket. Sok anekdota fűződik egy bizonyos Kalapos kántorhoz, ő nagy figyelemmel és szigorúsággal intette a lányokat a templomi illetan szabályaira.

Következett Papp Zoltán atya, akiről nagy rajongással mesélnek az egykori Mária-lányok. Sokszor ment kerékpárral a lányokkal Máriapócsra. Ötvenen is voltak időnként. Egy házaspár befogadta őket minden alkalommal. Szalmán aludtak, de lefekvéskor nem egymás butaságait, hanem az atyát hallgatták. Nagyon értett a nyelvükön, sokat mesélt, viccelődött. Ismerte az egyházi dalokat, nagy tudása volt, de jó magyar nótákra is megtanította a lányokat, vagy épp egy akkor divatos slágerre. Megélhették mellette, amikor ünnepre tekerve Kállósején után rajszégeket szórtak az ellenséges hatalom emberei a Máriapócsra zarándoklók elé, és a kerékpárok, szekerek kerekei szétduzzantak. Ekkor a helyi lakosok siettek a zarándokok segítségére, és bár rossz emlékünek indult az a nap, végül mégis az maradhatott meg a résztvevőkben, hogy Isten kegyelméből eljuthattak Máriapócsra, majd szerencsésen hazaérhettek. Búcsú alkalmával elvitték a Mária-képet Máriapócsra a zarándokok, megmutatták a pócsi Istenszülőnek, és amikor hazajöttek, az üdvözlő menet – melyet Hajdúdorogon „prosecio”-nak neveznek – hozta a kis képet, és a két Mária-kép összetalálkozott Hajdúdorog határában. Ez a köszöntés adta tovább a pócsi Mária üzenetét a hajdúdorogiaknak.

A 2018 júliusában Hajdúdorogra érkezett Tóth Lóránt diakónus atya kapta feladatául Dalanics Zoltán parókus atyától, hogy vegye kézbe a képviselő lányok csoportjának ügyét. Bába Lászlóné Ildikó és Gulyásné Katona Margit segítségével 6 főről 24 főre emelkedett a csoport létszáma.

Immár hagyománnyá vált, hogy az augusztus 20-i Szent Jobb-körmeneten is részt vesznek a lányok minden évben Budapesten. Fontos része lett ez az esemény az éves programnak a Mária-lányok életében, mind lelkiségben, mind a magyarságtudatban meghatározó tapasztalat. Itt tudják megmutatni a „nagyvilágnak” a hajdúdorogi képviselő lányok létezését, mely után sokan érdeklődtek ezen szép hagyomány iránt.

Több szépkorú asszony visszaemlékezésében könnyes szemmel mesélt Lóri atyának a máriapócsi Nagyboldogasszony-napi búcsú körmenetéről. A hajdúdorogi Mária-kép ment elől, utána az ajaki, majd a többi település, ezért is hívták Hajdúdorogot „kis Rómának”.

Lóri atya így emlékszik a találkozásokra: „Az egykori képviselő lányoknál tett látogatásaim alkalmával jóleső érzés volt látni és érezni, hogy az akkori szolgálatuk milyen hatással volt az egész életükre, és annak köszönhetően még ma is mennyire ragaszkodnak Istenhez és szertartásainkhoz. A képviselő lányok csoportja jelentette számukra azokban az időkben a »mindent«. A szigorú erkölcsi elvárások és a vallásos kötelesség befolyásolta a további életüket mint családanyáknak és mint nagymamáknak. Olyan mély hitről tettek tanúbizonyságot, hogy megerősítettek abban, hogy ma is nagyon fontos ez a szolgálat, és ezt a szép hagyományt nem szabad veszni hagyni!”

A jelenlegi csoport főként felső tagozatos általános iskolás lányokból áll, de fontos lenne, hogy a szolgálatot addig vállalják, amíg férjhez mennek. Így az alapító atyák nyomdokain járva ismét visszatérhetnek az eredeti szokásokhoz.

LASKAY ANNA, FOTÓ: TRESTYÁNSZKY RITA

Zsolozsmástábor Sajópálfalán

ISMÉT KÖZEL HÁROMNAPOS FOLYAMATOS IMÁDSÁGRA
GYŰLTEK ÖSSZE MINDAZOK, AKIK ÖRÖMMEL MERÜLNEK BELE
A ZSOLOZSMÁZÁSBA.

A Miskolci Egyházmegye zsolozsmástáborát Irota helyett Sajópálfalán, július helyett augusztusban valósult meg, a legfontosabb azonban most sem változott. A zoltármondást hétfő késő délutántól a csütörtöki ünnepi Szent Liturgiáig csak az imaórák és a napszak szerinti szertartások szakították meg.

Az életkor, lakóhely és életállapot alapján sokszínű társaságot az imádság formálta közösséggé. A szövegek jobb megértését és a lelki ráhangolódást ebben az évben Nyirán János fődiakónus előadásai segítették. A teológiai tanár az Eucharisztia történeti háttérétől indulva, Aranyszájú Szent János liturgiájának eucharisztikus imádságán át az „eucharisztia” szó eredeti jelentéséig, a ’hálal’-ig vezette el hallgatóságát.

A háromnapos imafolyam lezárását a csütörtöki Szent Liturgia jelentette, amely kétszeresen is ünnepivé vált. A zsolozsmázás lelki jutalmait mindig kiteljesíti a szentáldozás lehetősége, mivel a program felépítése miatt a korábbi napokon ezt nélkülözik a résztvevők. A Szent Liturgia püspöki volta tovább növelte az ünnepélyességet, ráadásul a zárónap idén augusztus 20-ára esett.

Atanáz püspök atya prédikációjában összekapcsolta a napi evangéliumban elhangzó jézusi hasonlatot a sajópálfalai templom nyitott ajtajával, miszerint Jézus magát ajtónak nevezi, házának ajtaja pedig éjjel és nappal, folyamatosan tárva volt a zsolozsmázóknak köszönhetően Sajópálfalán.

KÖRÖSSY LÁSZLÓ, MAGYAR KURÍR

SZOCIÁLIS ÉRZÉKENYSÉG A KÖZÖNNYEL SZEMBEN

– Interjú Atanáz püspökkel

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia (MKPK) 2019. november 13-án körlevelet adott ki Megújulás a szeretetben címmel. A körlevél demográfiai vonatkozású témáit Atanáz püspök koordinálta, a körlevél alapelveiről a Magyar Kurír munkatársának adott interjút.

✠ A püspöki konferencia napjaink legsúlyosabb társadalmi problémáit áttekintő körlevelet adott ki 2019 novemberében. Felvetődhet a kérdés: az Egyház küldetése nem pusztán a hit átadására vonatkozik?

Nem csak a hit átadására. A kinyilatkoztatás alapján utat kell mutatnunk mindenkinek, akinek „füle van a hallásra”. Ezenkívül választ kell adnunk híveink újabb és újabb kérdéseire. Ahogyan hajdani lelkipásztorok és tanítók vagy akár maga Szent Péter vagy Pál és János apostolok is hitük fényében állást foglaltak a társadalmi kérdésekben is.

Az ókeresztény szerzőket tanulmányozva ugyanezt a hozzáállást találjuk akár az üldözött Egyház több teológusánál vagy vezetőjénél is.

✠ A Megújulás a szeretetben című dokumentum alapelveket kíván tisztázni, segít a hit fényében látni korunk bonyolult jelenségeit. A kívánt társadalmi szintű hatás eléréséhez jelentős felkészültség (szakmai tájékozottság) szükséges a „terepen” szolgáló lelkipásztorok részéről is. Hogyan próbálnak megfelelni ennek a kihívásnak a papképzésben és a mindennapi gyakorlatban?

A papképzésben nagy figyelmet szentelünk az erkölcsi és társadalmi kérdéseknek. Növendékeink alaposan megismerkedhetnek a társadalmi etikával és az Egyház társadalmi tanításával egyaránt. Görögkatolikus papnövendékeink még egy szociális évet is eltöltenek valamilyen szociális intézmény munkásaként a teológusi tanulmányaik kellős közepén. Később pedig gyakorlatoznak kórházban és börtönben, különböző lakóotthonokban és időotthonokban. Aztán felszentelt papként már ki-ki a maga útját járja, de igyekszünk jó lehetőségeket biztosítani a továbbképzésre mind egyházmegyei, mind hittudományi főiskolai fórumokon.

✠ Ön a körlevél népesedési problémákkal kapcsolatos megnyilatkozásait koordinálta. Melyek a dokumentum főbb megállapításai ezen a téren?

Ebből a szempontból ugyanúgy veszélyhelyzetben vagyunk, mint a tavaly még előre nem látott világvárosszal kapcsolatban. A hajdan életpárti magyarok száma már megfogyatkozott. Egyre későbbre toldódik ki a házasságkötés és a gyermekvállalás. Ha nem történik radikális változás, a magyarság elsorvad, csaknem a kihalás felé közeledhet. Az újratervezés alapja a keresztény családkultúra lehetne.

A megfogant emberi élet elvétele és az abortív fogamzásgátlás eszközei pedig erkölcsileg megengedhetetlenek. Határozottan kérjük a törvényalkotókat és országunk vezetőit ennek az elvnek a tiszteletben tartására. A nagy családok intenzív támogatása nélkül az apadás legfőljebb csak csökkenhet, de nem szűnik meg. Az abortuszok miatt elveszített sok százezer életet most már csak radikális változtatásokkal és a gyermekvállalási kedv ösztönzésével lehetne pótolni. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy lehetőség nyíljon az édesanyák otthon maradásának és a gyermekeikkel való személyes törődés lehetőségének, a nagycsaládok életpályamodellnek a kiteljesítésére. Be kell építeni a

nyugdíj összegébe a gyermeknevelés költségeit, ezzel is bátorítva a gyermekvállalást és megbecsülve a szülők áldozatos szolgálatát.

A családok számára biztosítani kell a kommunikáció eszközeit, a konfliktuskezelést és a megküzdési, alkalmazkodási képességet fejlesztő kurzusokat. Ennek a szükségességét az elmúlt három hónap is bizonyította.

✠ A mai világban mi gátolja leginkább az Egyház társadalmi tanításának érvényesülését?

Az érdektelenség és a közöny. Sokan sem a templomokban, sem a KDNP megnyilatkozásaitól nem várnak már eligazítást, mert az egyéni boldogulásukat messze fontosabbnak tartják, mint a szociális összefogást. Vagy pedig az onnan kapott eddigi válaszokat nem tartják hitelesnek.

Ugyanakkor látnunk kell, hogy Európa és Amerika számos országában szélsőségesen liberális eszmék nevében támadják a házasság és a család intézményét, az Istenbe vetett hitet, a kereszténységet. Most már kifejezett formában is. Ezért még a szórakoztatóipar és a közösségi média szintjén is fontos volna a család intézményének és értékrendjének megbecsülése és előnyben részesítése a házasság nélküli párkapcsolat-

tal szemben. A keresztény kultúrát romboló erőkkel szemben minden kulturális és szociális eszközt be kell vetnünk a család támogatására és védelmére.

✠ Vannak-e pozitív példák, jó gyakorlatok, biztató jelek?

Egyes kisközösségek (például a Sant Egidio közösség) elkötelezetten munkálkodnak a keresztény értékek védelméért. Dinamikusabb, aktív szerzetesrendeknél (például a szaléziaknál vagy a szociális testvérek-nél) szintén biztató jeleket látunk: képesek hatással lenni a társadalomra vagy a társadalmi szemléletre, és sok katolikus oktatási vagy gyermekvédelmi intézményben, illetve bizonyos karitászcsoportokban is hasonló előrelépéseknek lehetünk tanúi.

Fejlesztünk kell az iskolákat, az egyházi és más közösségeket. Fel kell karolni a szegényebbeket, akik a maguk erejéből nem tudnak megfelelő nevelést, gondoskodást és műveltséget biztosítani a gyermekeiknek, és a fejlődési út tervezésekor természetesen kiemelt figyelmet kell fordítanunk a roma lakosságra is. Mindezek mögött és fölött pedig megmarad a szeretet.

Az interjú nyomtatott formában az Új Ember 2020. június 21-i számában jelent meg.

LEGEZA JÓZSEF

Gustave Flaubert három hosszú elbeszélését (Egy jámbor lélek, Irgalmas szent Julián legendája, Heródiás) könyv alakban **HÁROM MESE** címmel adta ki 1877-ben. Az Irgalmas szent Julián legendája című elbeszélésében leírja, hogy a címadó főhős, Julián a szüleivel egy pazar díszkert közepén álló várkastélyban élt idilli, pompával teli, párizsi főúri környezetben.

A fiú édesanyja nagyon vallásos asszony volt. Amikor a gyermek megszületett, férje nagy ünnepséget rendezett:

„A fiatal anya nem vett részt az ünnepségen. Csendesen pihent az ágyában. Egy este fölriadt és úgy tetszett neki, mintha mozgó árnyékot látna az ablakon beeső holdszugárban. Daróccsuhás aggastyán volt, övén rózsafüzért, hátán koldustarisznyát viselt, egészben remetének látszott. Közelebb lépett a nyoszolyához, és ajkait nem mozgatva így szólította meg:

– Ó anya, örvendezzél! Fiad szent ember leszén!”

Majd évekkel később Julián édesapja is hasonló jóslatot kapott egy főúri vendégség után:

„A lakmározók kora hajnalban oszoltak el; és mikor Julián apja kikísérte az utolsót, a felvonóhid előtt hirtelen egy koldus toppant elébe a szürkületben. Varkocsba font szakállú cigány volt, két karján ezüstkarkákat viselt, s a két szemé szikrákat lövelt. Átszellemült hangon ezt a pár szót mormolta tétován:

– Jaj! jaj!... a fiad!... sok-sok vér!... sok diadal!... végül boldog!... császári család...

Lehajolt, hogy fölszedje az alamizsnát, és elveszett, eltűnt a fűben. (...) A látomást az álmatlanságtól származó kábultsággal magyarázta. »Ha szót ejtek róla, kicsúfolnak« – gondolta. Hanem azért a fiának rendelt

tündöklő életsors elkápráztatta, jóllehet a jóslat értelme homályos volt, s abban sem volt biztos, hallotta-e valóban.

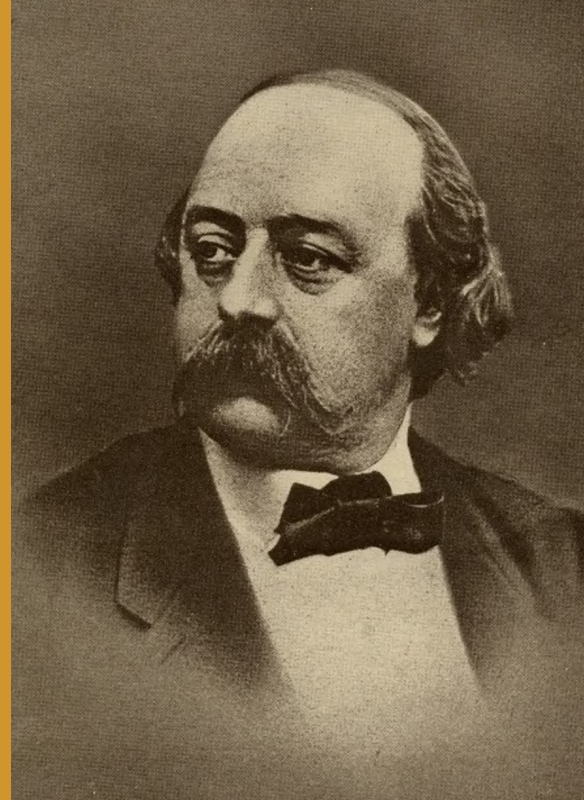
Így a házastársak titkot tartottak egymás előtt. De mind a ketten egyforma szeretettel dédelgették gyermeküket; és mivel mintegy Isten kiválasztottját látták benne, határtalan gondoskodással vették körül.”

Mindent megadtak neki: a legkülönbözőbb tanítók jártak hozzá, és olyan nevelést kapott, mint a korabeli várurak gyermekei. Mestereket fogadtak mellé, férfias nevelést kapott. Énekelni, írni, olvasni, lovagolni tanították. Még vadászatra is elvitték olykor. A gyermeket azonban titokban nagy élvezettel töltötte el az állatok kintzása. Egeret morzsákkal kicsalogatott az egérlukból, majd agyonütötte egy bottal. A madarakat megmérgezte, a galambot kövel megdobta, s kacagott saját kegyetlenségén. Ahogy cseperedett, apja kitalálta, hogy most már neki is meg kell tanulnia vadászni. A fiú e mesterség megszállottja lett, örömét lelte az állatok legyilkolásában:

„...az agg szerzetes padlásszobája ablakából hasztalan integetett neki, hogy visszahívja, Julián meg se fordult. Barangolt izzó nap-sütésben, szakadó záporban, szélben-viharban, tenyeréből itta a forrásvizet, jártában ette a vadalmát, ha elfáradt, lehevert egy tölgyfa alá; és éjnek idején tért haza véresen, sárosan, a haja tele tüskével, testéből a fenevadak párja áradt. Hasonlatos lett hozzájuk. Ha az anyja megölelte, hidegen fogadta a csókját, mint aki mélységes dolgozon járatja az esztét.

Medvét ölt vadászésszel, bikát taglóval, bölényt lándzsával; sőt egy ízben, más fegyverrel nem lévén, bottal védte magát farkasok ellen, amelyek akasztófa alatt hullákat marcangoltak.”

Az egyik magányos vadászatán Julián megpillantott egy szarvascsordát egy völgykatalanban, ahonnan a vadak nem menekülhet-

tek el könnyen, így mindet lemészárolhatta: *„Arra a kilátásra, hogy néhány perc alatt ekkora vérengzést vihet véghez, a lélegzete is elállt a gyönyörűségtől. Azután leszállt a lóról, nekigyürkőzött, és elkezdett lövöldözni.”* Elfáradt, de a távolban, a völgykatalan mássik részén, az erdő szélén megpillantott még egy szarvasbikát az ünőjével és a borjával. Először a borjút nyilazta le, majd az anyját s végül a felé rontó bikát. A szarvas épp elérte Juliánt, mikor megtorpant, s méltósággal, mielőtt holtan esett össze, háromszor emberi hangon elismételte:

„– Átkozott! átkozott! átkozott! Eljő a nap, te kegyetlen szívű, amikor meg fogod gyilkolni az apádat, anyádat!”

A fiú ettől kezdve teljesen megzavarodott. Éjszaka nem aludt, legyengült fizikailag, és bárhogy próbáltak a lelkére beszélni, a fejét rázta. A jóslat egyre a fülében csengett, s hiába próbálta elhallgattatni, rettegett attól, hogy a sátán mégis szívébe oltja a gonosz szándékot. Szülei észrevették gyermekükön, hogy valami nagy gondja van, és szinte belebetegedtek. Édesapja a leghíresebb orvosokat hívta gyermekéhez, édesanyja éjjel-nappal imádkozott az ágyánál. Lassanként visszatért a fiú ereje, s megfogadta, hogy soha többé nem vadászik. A lelkét nyomasztó teherrel azonban nem bírt, így végül elszökött otthonról, és kóbor lovagok közé állt. *„Megtapasztalta az éhséget, a szomjúságot, a mocsárlázt és az élődsi férgeket.”* A szabad portyázók között nagy ügyességre tett szert. A lovagokkal különféle hősiességeket vittek véghez szerzte a birodalomban. Egyik alkalommal magát a császárt menekít-

tették meg az ellenségtől, így az e nagy szolgálat jutalmaképpen Juliánnak adta hajadon lányát és a palotáját. Hiába fordult jóra a férfi sorsa, éjszakánként mégis rossz álmok kínozták a legyilkolt állatok és a szüelivel kapcsolatos jövendölés miatt. Felesége érezte ura gyötrelmeit, s mikor rákérdezett, Julián bevallotta iszonyú gondolatait. Otthon eközben szülei mindenüket eladták, hogy azon a pénzen kerestethessék fiukat. Eladósodva, lefogyva, összetörve, koldusként jártak-keltek a világban.

Más főurak gyakran hívták Juliánt vadászni, de az sosem ment, pedig nagyon vágyott kedvenc időtöltésére. Egyik alkalommal hallgatott felesége biztatására, s mégis elment a vadak után. Julián távollétében egy koldusnak kinéző aggastyán meg egy öregasszony jelent meg a palotában. A császár leánya beengedte őket, s azok bevallották, hogy ők Julián szülei. A menyük pazarul vendégül látta őket: enni adott neki, s a saját szobájában ágyat vetett nekik. Julián az éjszaka közepén tért haza. Hangtalanul bebotorkált felesége szobájába, s a sötétben matatva észrevette, hogy neje mellett egy férfi alszik. Haragra gerjedt, s mindkettőt leszurta. A zajt hallva ekkor jelent meg felesége az ajtóban. Mikor a férfi megtudta, kiket gyilkolt meg, elmenekült és egész életében vezekelt. Bármerre vitte az útja, az emberek – megtudva történetét – mindig elűzték, elkergették mindenhol. De nem csak az emberek, az állatok is ösztönösen elrebbentek, ha feléjük közeledett. Nem haragudott meg senkire, sőt mindenkit magában megáldott, aki elutasította, megalázta. Ő maga is irtózott önmagától. Álmában minden éjjel újra élte a szülőgyilkosságot.

„Vasszeges kínozóövet öltött. Térden állva kúszott föl minden olyan hegyre, melynek csúcsán kápolna volt. De az irgalmatlan gondlattól elsötétült a szentségtartók ragyogása, és a bűnbánat pokoli gyötrelmeit szenvedte el. Nem lázongott Isten ellen, aki a szörnyett csapásával verte meg, mégis kétségbe ejtette az a gondolat, hogy képes volt azt elkövetni. Annyira irtózott tulajdon magától, hogy az énjétől való szabadulás reményében készakarva hajszolta az életveszedelmet. Rokkantakat mentett ki a tűzvészből, gyermekeket a forogatos víz mélyéből. Örvény kivetette, lángok megkímélték. Idő nem enyhíté szenvedését, amely elviselhetetlenné vált.”

Imádkozva zarándokolt szerte a világban:

„Így járt be messze földeket, hurcolva emlékei terhét; és egy folyóhoz érkezett, melyen veszedelmes volt az átkelés, nagy sebessége miatt s mert a partjain széles mocsár terült el. Hosszú idők óta nem akadt, aki meg merte volna kockáztatni. Julián egy rozzant csónakot pillantott meg, farával besüppedve, orrával a nád közé nyúlva. Amint jobban megnézte, egy pár evezőt fedezett föl rajta, és az a gondolata támadt, hogy mások szolgálatára fogja szentelni életét. Nekifogott, hogy a meredek vízpart fölé hídoltás-félet emeljen, amelyen át le lehessen jutni a csónakig, körömszakadásig hengergette, ölében cipelte a roppant köveket, elcsúszott, besüppedt a mocsárba, nem egyszer hajszálon múlásig, hogy oda nem veszett. Azután hajódeszkákkal kitarozta a bárkát, és vályogból meg fatörzsekből kunyhót eszkábált magának.”

Itt élte életét, s szolgálta az átkelőket. Egyik hideg, téli éjjel, amikor már hónapok óta nem találkozott senkivel, a nevét hallotta háromszor is szólítani. Egy férfi állt a túlparton. Testét fekély borította, mégis volt magatartásában valami királyi. Amint eloldotta Julián a bárkát, hogy érte menjen, a víz lenyugodott. Amikor átindultak a túlpartra, újra megvadult a szél, s Julián csak nagy küzdelem árán tudta átvinni utasát. Behívta a kunyhójába. „Éhezem” – mondta a legyengült idegen. Julián minden kevéske ételmét odaadta neki. „Szomjazom” – akkor inni adott neki. „Fázom” – Julián mellé feküdt, és egész testével melegítette, s próbálta nyugtatgatni. „Ekkor a bélpoklos magához szorította, és a szemei hirtelen csillagfényvel ragyogtak föl; hajfürtei megnöttek, mint a napsugarak; orlikai rózsasillatot leheltek, a tűzhely tömjént felhőzött, a hullámok daloltak. Eközben végtelen gyönyörűség, földöntúli öröm áradt el a kábut Julián lelkén; és az, aki őt ölelte, nőtt, egyre nőtt, feje és lába már a kunyhó két faláig ért. A tető eltűnt, az ég boltja kitért – és Julián a kéklő magasságba emelkedett, szemtől-szembe a mi Urunk Jézus Krisztussal, aki őt mennyországba vitte.”

Szent Julianus története miatt is elsősorban a szállásadó és révészek védőszentje, de hajósok, halkereskedők, cselédek, tetőfedők, fogadók, utasok, zarándokok védőszentje is. Ünnepe a római egyházban január 9-én, a Szentek lexikona szerint január 29-én van. Legendája az antik Oidipusz-mondára támaszkodik. A 7. században született Athban (mai Belgiumban), más források szerint vizigót eredetű. Amikor abban a hiszemben, hogy felesége megcsalja, tévedésből megöli szüleit, a történetírás szerint is bűnbánatot tartva vándorol. Egyik éjszaka – ahogy a legendában is olvashatjuk – egy leprásban, akit átvizs egy folyón, felismeri Jézust. Legyünk hozzá hasonlatosak, és ismerjük föl embertársainkban Jézust, hogy egy napon „a kéklő magasságba emelkedhessünk” vele, s felvigyen minket az Atyához.

KIRÁLY ANDRÁS

Veszélyben a legjelentősebb bizánci keresztény mozaikok

A legnagyobb bizánci keresztény bazilika, az Hagia Szophia (ejtsd: aja szófia) után mecsetté nyilvánították a Szent Megváltó templomát is, melynek belsejét a legrégebbi és legjobban fennmaradt klasszikus bizánci freskók és mozaikok borítják.

Újabb templomot alakítanak mecsetté Isztambulban

Nemzetközi fölháborodást váltott ki, hogy Recep Tayyip Erdoğan török elnök júliusban mecsetté nyilvánította a világörökség részét képező Hagia Szophiát, a bizánci kereszténység egykoron legnagyobb templomát. Augusztus végén pedig a falakon kívüli Szent Megváltó (Khóra) temploma jutott ugyanerre a sorsra. Ezzel 28-ra nőtt azon mecsetek száma, melyek bizánci keresztény templomok voltak az egykori Konstantinápolyban.

Bizánc

Bizánc városát megarai görögök alapították a Krisztus előtti 7. században (Büzsantion). Septimius Severus római császár 196-ban megostromolta és elfoglalta a várost, melyet újjá is épített. A kedvező fekvésű, virágzó várost I. Konstantinosz (Nagy Konstantin) császár (306–337) nemcsak fölvirágoztatta, de a Római Birodalom központjává is tette 330-ban. Ekkor lett a hivatalos neve Új Róma (Nea Rómé), de a köztudatban Konstantinupoliszként (Kostantin városa) terjedt el. Nagy Theodósiosz császár (379–395) a vándorló germán törzsek által fenyegetett birodalom szétesésének megakadályozása érdekében halálakor fiai között kettéosztotta a birodalmat (395). Róma elvesztette maradék jelentőségét is (a birodalom nyugati felének politikai és kulturális központja Ravenna lett), a Római Birodalom központja minden tekintetben Bizánc lett (a birodalom nyugati részét a népvándorlás semmisítette meg az 5. század végére). Maga a Bizánci Birodalom kifejezés csak a 16. században jelent meg, a bizánciak ezt a kifejezést nem ismerték – a Római Birodalom Bizánccal élt tovább. A birodalom virágkorát és legnagyobb kiterjedését I. Jusztiniánosz (524–565) alatt érte el. Bizánc a görög kultúra, a keresztény kultúra fellegvára volt, számos ma is látható templom és bazilika épült ekkor szerte a birodalomban. A világhatalomnak számító birodalom területe (Konstantinápoly egymillió lakosával a világ legnagyobb városának számított) a Jusztiniánosz halála utáni évszázadokban a bolgár, az avar,

a szeldzsuk, az arab, az oszmán-török, a normann (és a kalandozó magyar) terjeszkedés miatt fokozatosan csökkent. Utolsó virágkorát a 11. században élte. A 12. századtól a Szeldzsuk-dinasztia, majd utódaik, az ottománok (Oszmán-dinasztia) egyik területet foglalták el a másik után. A törökök kiűzését Európából és a Szentföld fölshabadítását zászlajára tűző kereszties hadjáratok is pusztítást okoztak a birodalomban, a velenceiek és flandriaiak által pénzelt keresztiesek a IV. hadjárat során, 1204-ben elfoglalták Konstantinápolyt, és létrehozták a Latin Császárságot. A várost 1261-ben sikerült visszafoglalnia Palailogosz Mikhaélnak, aki VIII. Mikhaél néven lett császár. A birodalom területe azonban ekkorra már csak a fővárosra és tágabb környezetére terjedt ki. A várost II. (Hódító) Mehmed török szultán 1453-ban elfoglalta, és az Oszmán Birodalom központjává tette. A város neve 1928-ig nem változott (Konstantinije, ebből Sztambul, Iszlambol), ekkor lett hivatalosan Istanbul, s ekkor lett a főváros Ankara. A hatalmas kiterjedésű birodalom ekkorra a belviszályok, a külső támadások, függetlenedések, majd az első világháború miatt jelentősen összezsugorodott, míg maradék területének nagy részét az első világháborút lezáró békek során elvesztette, s csak Mustafa Kemal Atatürk vezetésével sikerült területi revíziót elérnie. Bizánc túlnyomórészt görög lakosságát a török hódítások évszázadai alatt fölváltotta az oszmán-török, a konstantinápolyi görögöket erőszakkal telepítették ki az országból, így a görög és keresztény kultúra fellegvára gyakorlatilag teljesen török lett.

Hagia Szophia

Az első templomot II. Konstantinosz (337–340), Nagy Konstantin fia építtette, 360-ban készült el. 404-ben lázadás következtében leégett, II. Theodósiosz (408–450) építtette újjá 415-ben. 532-ben a császárellenes, ún. Nika-fölkelés során ismét lerombolták. A Szent Bölcsesség templomának mai formáját a lázadás leverése után I. Jusztiniánosz császár építtette 532 és 537 között. A munkát száz építőmester és tízezer munkás végezte, ezért sikerült öt év alatt fölépíteni. A monumentális méretű kupola, a 7570 m² területű templom, a lélegzetelállító mozaikok, freskók, díszítések méltán tették az Hagia Szophiát a keresztény világ legnagyobb templomává, melynek korát meghaladó építészeti alkotásai évszázadokon át jelentettek kihívást a legnagyobb építészeknek. Méretére és jelentőségére jellemző, hogy fénykorában a templomot 80 pap, 150 diakónus, 60 alszerpap, 160 fölolvasó, 25 kántor és 75 kapus szolgálta.

A politikai csatározások, lázadások, a háborúk és gazdasági nehézségek okozta pénzhiány és a természeti katasztrófák jelentős pusztítást végeztek a templomon. A képrombolás időszakában (lásd később) odalett az eredeti díszítés nagy része. A helyreállított templomot ezután 23 természeti csapás érte a 15. századig, kupolája többször beomlott, de mindig sikerült újjáépíteni. A Latin Császárság (1204–1261) idején a keresztiesek teljesen kifosztották, még bronzkapuját is elvitték. A 14. századra állapota még tovább romlott, újabb támpillérek

építésére volt szükség. Az 1344-es földrengés során a kupola nagy része beszakadt. Sikertült helyrehozni, de 1391-ben újabb földrengés tett további károkat a templomban. A török hódítókkal vívott harcok miatt a városnak ekkor már nem volt elég anyagi erőforrása a helyreállításokra és a hosszú távú állagmegővásra.

II. (Hódító) Mehmed szultán (1451–1481) tisztában volt az Hagia Szophia jelentőségével, és mint Bizánc lelki, eszmei központjaként tekintett rá. A város elfoglalásának napján, 1453. május 29-én első útja nem a császári palotába, hanem jelképesen az Hagia Szophiába vezetett, és első intézkedéseként nagymecsetté (dzsámi) nyilvánította. Ezzel tette föl a koronát hódítására s a pontot Bizánc történetének végére. Az Hagia Szophiából Ayasofya lett, a muszlim világ egyik legjelentősebb dzsámija. A muszlim ideológusok szemében az Hagia Szophia ma is az iszlám végső győzelmének szimbóluma a keresztény világ felett. A falakat borító freskókat török motívumokkal festették le, a keresztény jelképeket kivették a kövekből. A muzulmánok által prófétaként tisztelt Jézus Krisztus és az Istenszülő, valamint az angyalok mozaikjai maradhettek, de a hatalmas templom egykoron volt csodálatos, aranymozaikkal fedett mennyezetéről és falaiból csak töredékek maradtak meg (mely még így is hatalmas felületeket jelent).

Az Hagia Szophiának két fontos magyar vonatkozása is van. Itt látható az egyetlen olyan Árpád-házi királyi családtag ábrázolása, amelyet még annak életében készítettek: Szent Piroksa, Szent László királyunk lánya ugyanis II. Jóánnész Komnénosz császár (1118–1143) feleségeként Eiréné (Iré) császárné néven volt ismert Bizáncban. A „Kálójóánnész”, vagyis jó Jóánnész (János) néven ismert császár kora egyik különc figurája volt. Birodalmát igyekezett szilárdan kormányozni. Határozott volt és jó stratégia, kiváló államférfi. Minden forrás arról számol be azonban, hogy korának uralkodóihoz képest szokatlan módon alázas, kegyes, türelmes, szelíd, jóindulatú, nemes lelkű volt, szerette feleségét, és hű volt hozzá (ez gyakorlatilag ismeretlen volt a kor politikusai, uralkodói között). Soha nem végeztetett ki vagy cson-

kítatott meg senkit, megróttá udvarának pazarló és luxusban élő tagjait, ő maga pedig egyszerű ételeket evett. Piroksa/Eiréné mindenben férje mellett állt, szeretettel nevelte nyolc gyermeküket. A mértékletes életmódhoz határtalan bőkezűség párosult: a császári pár, de főleg Eiréné számos monostort, templomot, kórházat építtetett. Eiréné nevéhez fűződik a Pantokrátor-monostor és a hozzá tartozó kórház építése is. Mai napig a legnépszerűbb császárné a bizánci történelemben. Az ortodoxok és mi, katolikusok is szentként tiszteljük. Az Hagia Szophia emeletén, a császári család elkülönített részének falán aranymozaik örökíti meg, amint Jóánnész Eirénével pénzt és alapítólevelet ajándékoz az egyháznak. Eirénének, a mi Piroskánknak szarkofágja pedig a templom bejáratánál fogadja az érkezőket.

A másik magyar vonatkozás már kevésbé szívemengető. A város török megszállása után az egykori szentélyben, kelet felé imafülkét (mihráb) építettek, melynek két oldalán egy-egy hatalmas bronz gyertyatartó áll. Ezt a két gyertyatartót I. (Nagy) Szulejmán szultán (1494–1566) zsákmányolta a budai várban 1526-ban, miután elsőprő vereséget mért a magyar seregekre Mohácsnál. A két gyertyatartó azóta ott áll. (Szulejmán négy hadjáratot vezetett Magyarországra, az utolsó során, 1566-ban, Szigetvár ostromakor időskora miatt meghalt.)

A templom Mustafa Kemal Atatürk szekularizációs intézkedéssorozatáig (a vallás kiszorítása a társadalmi nyilvánosságból) dzsámiként funkcionált. Az 1923-ban kikiáltott Török Köztársaság elnöke bezáratta a vallási iskolákat, megtiltotta a nőknek a fejkendő viselését, és múzeummá nyilvánított több egykori keresztény templomot, köztük az Hagia Szophiát is (1934.) Mivel a törökök legszentebb imahelyükként tekintettek rá, tüntetések kísérték az intézkedést, de a templomban ettől fogva tilos volt minden nyilvános imádság. Az új, szekularizálódó köztársaság formálódásakor a több mint 1700 éve a városban székelő Konstantinápolyi Patriarkátus részéről fölerősödő, a templom újrászentelését követelő erőfeszítések ezzel kudarcba fulladtak.

Khóra

Az Hagia Szophia mellett a térség legjelentősebb fönmaradt bizánci keresztény temploma a Khóra (latinosan Chora), magyarul a falakon kívüli Szent Megváltó-templom, melynek freskói és mozaikjai a legjelentősebb bizánci keresztény művészeti emlékek közé tartoznak.

A templomot és monostort valószínűleg a 4. században építtette Nagy Konstantin császár a város falain kívül. Innen ered a neve: vidéki vagy falakon kívüli Szent Megváltó-templom. II. Theodósiosz császár újabb falakat emelt a város köré 413–414-ben, nagyjából két kilométerre Konstantin falaitól. A Khóra így a falakon belülré került, a város szerves része lett, de neve nem változott. A 8-9. századi Bizáncot az ikonoklaszmosz, vagyis a képrombolás határozta meg. III. Leó császár 725-ben parancsot adott az egyik kapun lévő Krisztus-ábrázolás elpusztítására, mely – egy 28 éves időszakot kivéve – 843-ig tartó polgárháborús helyzetbe sodorta a birodalmat. Az ikonoklaszták szerint az ábrázolás (kép, szobor, mozaik) azonos az ábrázolt személlyel, tehát azok tisztelete bálványimádás; másrészt az ábrázolások tisztelete megakadályozza, hogy zsidók és muzulmánok áttérjenek a kereszténységre (ők minden ábrázolást tiltanak). Az intézkedések óriási ellenállást váltottak ki, melyet üldözés, száműzés, börtön, kínzások, kivégzések követtek a következő évtizedekben. A képrombolás során Bizánc legtöbb keresztény templomában megsemmisültek a freskók, mozaikok, ikonok. A szent ábrázolások melletti kitartás és a képrombolással szembeni ellenállás központja volt a Khóra, ám a barbár pusztítás ezt a templomot sem kímélte.

Egy jelentős bizánci államférfi (a császár unokatestvére), Andronikosz Dukász felesége, Bolgár Mária jelentős vagyonnal rendelkezett, ő bővítette ki és építtette kereszt alakúra a templomot 1077 és 1081 között. Az épületet nem sokkal később földrengés sújtotta. I. Alexiosz Komnénosz császár egyik fia, a kultúra bőkezű támogatója, Iszákiosz Komnénosz építtette ismét újjá. A Latin Császárság alatt (1204–1261) a harcok és az erőszakos latinizálás során erősen megrongálódott, de lehet, hogy

össze is omlott (siralmas állapotát írásos emlékek őrzik). Mai formáját II. Andronikosz császár tanácsadója, a nagy hatalmú Theodórosz Metochitész nagyszabású beruházásának köszönheti (1315–1321). Nemcsak újjáépíttette és kibővítette a templomot, de gazdagon ki is díszítette – ekkor készültek a ma is látható gyönyörű freskók és mozaikok. A monostort is újjáépíttette, jelentős területeket is adományozta hozzá. Kórházat és közkonyhát is építtetett az épületegyütteshez, s könyvtárat is följánlotta, mellyel a Khóra-monostoré lett a kései bizánci kor Konstantinápolyának legjelentősebb könyvtára.

A város 1453-as elfoglalásakor az elsők között fosztották ki a templomot. Az ide menekített, a város védelmezőjének tekintett hodigitria (útmutató) Istenanya ikonját a török katonák darabokra szaggatva gyalázták meg. Nagyjából fél évszázaddal később, 1508 körül II. Bajezid szultán nagyvezíre, Atik Ali pasa nyilvánította mecsetté, melynek neve a Khóra arab fordításából Kariye lett. A templom mellé minaret épült, a freskókat és mozaikokat bevakolták. Ez a barbárság, valamint a következő évszázadok tűzvészei és földrengései tovább rongálták a folbecsülhetetlen értékű templombelsőt. Noha többször újjáépítették a katasztrófák miatt megsérült templomot, mozaikjainak és freskóinak egy része megsemmisült. Kemal Atatürk török elnök 1945-ben nyilvánította múzeummá, 1948-tól az Amerikai Bizánci Intézet munkatársai tíz éven át restaurálták (ők restaurálták az Hagia Szophiát is), így újra láthatók a késő bizánci kor legjelentősebb keresztény mozaikjai és freskói. A templom 1958-ban nyílt meg múzeumként (Kariye Müzesi).

2020 augusztusában a Khórát is mecsetté nyilvánították, melyet ismét nemzetközi fölháborodás követett. További félelemre adhat okot, hogy a mecsetté alakítás nehezen képzelhető el anélkül, hogy a templom egyedülálló, kultúrtörténeti remekmű freskóit teljességében el ne tűntetnék, vagy le ne takarnák, hiszen az iszlám tiltja az ilyen ábrázolásokat. Hasonló kérdés lebeg fejünk fölött az Hagia Szophiával kapcsolatban is.

Aggaldalmuknak adtak hangot török ellenzéki politikusok, török és külföldi egyházi és világi méltóságok, valamint az UNESCO is, akik szerint a törökök velük nem egyeztettek az átalakításról. Ez a lépés szerintük alááshatja a történelmi jelentőségű épületek kulturális értékét.

Erdoğan lépése mögött több indok sejtethető. Egyrészt ezzel a lépéssel próbálhatja meg helyreállítani saját és pártja népszerűségét a városban a 2019-es, csúfos isztambuli önkormányzati választás után (az ellenzék jelöltje nyert, majd, miután ezt megvétőzták, az újabb választáson még nagyobb győzelmet aratott Erdoğan jelöltje fölött.) Másrészt mind a konzervatív, mind a radikálisabb szavazóbázist is maga mellé szeretné állítani, harmadrészt a muszlim világban is erős vezető szerepre törekszik, negyedrészt ezzel az intézkedéssel üzen is Európának. Régóta vita tárgya ugyanis Törökország európai uniós tagsága, amely főleg a ciprusi kérdés miatt megoldhatatlan (1974-ben megszállták a sziget északi részét, 1984-ben pedig kikiáltották Észak-Ciprus függetlenségét, melyet egyedül Törökország ismert el). Erdoğan többször fenyegette már az EU-t, hogy a határain föltorlódott hatalmas migránsömegeket „rázúdítja” Európára, ha nem finanszírozzák elhelyezésüket, vagy nem teljesítik egyéb követeléseiket. Ez a lépés újabb bizonyítéka lehet, hogy nem csak a levegőbe beszél.

Az egykori Konstantinápoly – ma Isztambul – területén egyetlenegy bizánci keresztény templom van, melyből sosem lett mecset. A Legszentebb Istenszülő kicsiny templomát a 7. században építették, a Latin Császárság alatt azonban megsemmisült. A keresztiesek kiűzése és a város visszafoglalása után újjáépítették. VIII. Mikhaél császár (1261–1282) Mária nevű mostohaanyja, akit Abáká ilhán kánhoz adtak hozzá (az Ilhán Kánság a Mongol Birodalom kis-ázsiai utódállama), férje halála után visszatért a városba, s az 1280-as években följújíttatta, kibővítette a templomot, és női monostort építtetett hozzá. Maga is szerzetes lett, itt is halt meg. A mongol vonatkozás miatt a templomot Mongolok Nagyasszonya-templomként is ismerik. A város 1453-as elestekor az utolsó városvédők hevesen védték a templomot és környékét, ezért a törökök véres templomnak (*Kanlı Kilise*) nevezték el. Az ide vezető sikátor

neve *Zászlóvivő dülő* (*Sancaktar yokuşu*), emlékül az oszmán támadók zászlóvivőjének, aki meghalt a támadás során. A templom szerény mérete miatt nem lett mecset.

A görög tervező, Krisztodulosz tervezte a Szent Apostolok-temploma romjai fölé 1463–1470 között épült Fatih-nagymecsetet. (A fatih szó hódítót jelent, utalva II. Mehmed szultán melléknevére.) A hagyomány szerint a szultán haragra gerjedt, amiért az nem lett nagyobb és magasabb, mint az Hagia Szophia, ezért levágta a tervező egyik kezét. Krisztodulosz a kádihoz (iszlám főbíró) fordult jogorvoslatért, aki meglepetésre neki adott igazat, és igazságtalannak ítélte a szultán tettét. Úgy rendelkezett, hogy a tervező kárpótlásul levághatja a szultán egyik kezét. Krisztodulosz annyira meglepődött a sharia (iszlám jogrend) igazságosságán, hogy megbocsátott a szultánnak, és áttért az iszlám hitre – a történelemben Atik Sinan néven vonult be. A szultán neki ajándékozott egy egész utcát és a Szent Megváltó-templomát a hozzá tartozó egykori monostorral együtt. Az adományt később II. Bajezid és háromszáz évvel később III. Ahmed szultán is megerősítette. (Ezek az adománylevelek ma a templom belsejében láthatók.) Így maradt a Legszentebb Istenszülő-temploma az egyetlen olyan bizánci kori templom, melyet sosem alakítottak mecsetté.

SZABÓ ANITA

Hatvan év után újra a makói közoktatás része a görögkatolikus egyház

Ünnepélyes keretek közt adták át szeptember 8-án, Kisboldogasszony ünnepén a Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda felújított épületét Makón.

A szertartást Kocsis Fülöp érsek-metropolita vezette, tanítást dr. Kiss-Rigó László szeged-csanádi megyéspüspök mondott. A megjelenteket Farkas Éva Erzsébet polgármester köszöntötte, az ovis gyermekek pedig műsorral készültek az alkalomra.

A görögkatolikus közösség megalakulásától, az 1740-es évektől egészen az 1948-as államosításig működtetett iskolát Makón. A dinamikusan fejlődő helyi felekezet most újra aktív szerepet vállalhat a város közoktatásában, a most átadott Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda működtetésével. Az intézményt az Istenszülő születésnapján szentelte meg Kocsis Fülöp érsek-metropolita, aki az alkalom reggelén Szent Liturgiát is végzett a makói templomban.

Az óvoda fenntartását a Szeged-Csanádi Egyházmegyétől vette át szeptember elsejétől a Hajdúdorogi Főegyházmegye. „Családon belül vagyunk. Örömmel adjuk át az intézményi feladatokat görögkatolikus testvéreinknek, akik hagyományokkal, jelenlétükkel gazdagságot jelentenek az egyházi és városi közösség számára is” – hangsúlyozta dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök.

A jövőben a szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola telephelyeként működő intézmény épülete egy TOP-os projektnek köszönhetően a közelmúltban teljes körűen megújult. A mintegy 54 millió forintos pályázati forrásból és közel 20 millió forintos önerőből energetikai korszerűsítés, nyílászáró csere, szilárd burkolatú udvar kialakítása valósult meg. Ezenkívül belső

átalakítás és akadálymentesítés történt, illetve új eszközök is beszerzésre kerültek.

„Mindent megteszünk azért, hogy nevelőmunkánkat áthassa a végtelen gazdag görögkatolikus szellemiség. Gyermekeink játék közben énekelnek, álmodnak és készülnek az iskolára” – hangsúlyozta a telephelyvezető. Ankesné Juhász Ilona elmondta, a megújult falak között 6 óvónő, 3 dajka, 2 technikai dolgozó és Biró István óvodalelkész gondoskodik majd a 63 beiratkozott kisgyermekről, akik műsorral és saját készítésű ajándékokkal is megörvendeztették a jelenlévőket.

„Mindaz, amit ők az óvodában hallanak, tesznek és együtt megélik majd, járja át szívüket, és keltse fel bennük a vágyat a szoros istenkapcsolatra. Ezt segítse az itteni falak közt eltöltött néhány év!” – emelte ki köszöntőjében Farkas Éva Erzsébet. A makói polgármester háláját fejezte ki a görögkatolikusoknak a település sokszínű vallási életében betöltött szerepéért, és azért, hogy most óvodai szolgálattal is erősítik közösségi életüket.

Az ünnepség közös agapéval és délután a Forгатós együttes tánczával zárult.

IEJ. TÓTH ELEK

Zarándoklat születik!

ZARÁNDOKOLNI JÓ.

Ezt mindenki tudja,
aki már részt vett
valamilyen
zarándoklaton.

De hogy miért jó,
arra ezernyi, milliányi
válasz van, hiszen
minden élmény,
minden felajánlás egyedi.

Az egyediség miatt
pedig számtalan formája
és eszköze van arra,
hogy imáinkat
lemondások, felajánlások
által tárjuk Isten elé.

Szerencsére a három egyházmegye területén évről évre rengeteg lehetőség van arra, hogy zarándoklatokon vegyünk részt. Mehetünk gyalog, kerékpárral, motorral, busszal is. A gyalogos ifjúsági zarándoklatok keresettsége is ösztönözte azt az évek óta érlelődő gondolatot, hogy kerékpárral is neki kellene vágni minden évben egy közös, többnapos útnak. 2019 őszén végre tettek követték a gondolatokat, és egy maréknyi lelkes önkéntes elkezdte szervezni a görögkatolikus kerékpáros zarándoklatot.

Az alapgondolat az volt, hogy olyan útvonalat találjunk, amely kisebb kerékpáros rutinnal rendelkezőknek is teljesíthető, hogy minél több társat találjunk magunk mellé. Hosszas ötletelés után végül tavaszra kész is volt a terv: Vácra Máriapócsra szerettünk volna kerékpárral elzarándokolni, akár harmincöt-negyven fővel, hat nap alatt. A vírushelyzet miatt azonban meg kellett hoznunk azt a nehéz döntést, hogy mivel ez lett volna az első alkalom, ilyen bizonytalan időszakban nem hirdetjük meg, majd csak 2021-ben.

Nyáron azonban a korlátozások feloldásával arra jutunk, hogy egy kisebb csapattal mégis útnak indulunk, hogy tapasztalatot szerezzünk a szervezéssel kapcsolatban. Így keltünk útra végül nyolcan, hogy teljesítsük a tervezett útvonal utolsó három napját. Amikor Felsőtárkányban kiszálltunk a kisbuszból, éreztük, hogy végre úton vagyunk, jó helyen vagyunk.

Az első napunk arról is szólt, hogy kiderüljön, a nehezebb terepet is képes-e egy egyszerű zarándok teljesíteni. Egerből Miskolcra a Bükkön átjutni még tapasztaltabb kerékpárosoknak is kihívás, de örömmel vettük észre, hogy az úton lét lelkületével ez sem leküzdhetetlen akadály. Az út során a természet apró részleteit figyelhettük meg, olyan dolgokat, amelyeket a rohanó hétköznapokban egyébként nem, így előre tapasztalhattuk Szemerszki Mihály atya szavait, aki a miskolci székesegyházban fogadott minket. Egy zarándoklat alatt önmagunkra, a környezetünkre és Istenre is hatványozottan több időnk jut. Noha az egyházmegyei hivatal vendégei voltunk, mégis külön meglepetés és megtiszteltetés volt, hogy Atanáz püspök atya külön fogadott és vendéglét meg bennünket.

Második napunk során elhagytuk a megyeszékhelyt, és Tokaj felé vettük az irányt. A megyeszőlő dombok kicsit emlékeztettek minket az előző nap felajánlásaira, majd Szerencsen a Rákóczi-vár parkjában fogyasztottuk el ebédünket. A desszertért viszont még meg kellett dolgozni, hiszen az Mezőzomboron várt bennünket. Itt Polják Péter parókus atya mutatta be a megszápült templomot. Végül Tokajban is részünk lehetett a Miskolci Egyházmegye híres vendégszeretetében. Gorcsa György atya vezetésével parakliszt imádkoztunk, majd buzdító szavai után – estebe nyúló beszélgetést követően – térhettünk nyugovóra.

Zarándoklatokhoz híven a szombati napra volt tervezve az érkezés Máriapócsra. Ezen az útvonalon a zarándoklás egyik utánozhatatlan és állandó élményével találkoztunk, hiszen a Görögkatolikus Papnevelő Intézet és a kállósejéni parókia is úgy tudott megvendéglenni,

illetve helyet biztosítani számunkra, hogy reggel még nem tudtuk, merre fogunk napközben megpihenni. A máriapócsi érkezés méltóságának pillanatában pedig teljes mértékben azt éreztük, nem csupán tapasztalatszerzésen vagyunk, hanem felajánlásunk egy zarándoklat formájában célba ért. Grunda Dávid atya vezetett tovább imádsággal és fontos lelki tanítással, hogy ne szégyelljük felkeresni a megbocsátó Atya szeretetét.

A zarándoklat, ha célba ért, mindig zajlik tovább. A csönd és a lelki táplálékok tovább dolgoznak bennünk, ami mindenkinek annyira személyes élmény, hogy a legközelebbi megfogalmazás rá, ha azt mondjuk: zarándokolni jó. Reméljük, hogy jövőre még többen mondhatjuk ki ezt, ha lehetőségünk lesz teljes létszámmal elindulni, egy kicsit talán messzebből is.

*Köszönjük mindenkinek a segítséget,
hogy megvalósulhatott ez a zarándoklat!*

P. TÓTH NÓRA

Tanítás és tanúságtétel

az országos cigánypasztorációs lelkipályakorlaton

A tavalyi szombathelyi helyszín után idén Nagykállóban szervezték meg az országos cigánypasztorációs lelkipályakorlatot. Augusztus második hétvégéjén közel százharminc cigány és nem cigány testvér mélyülhetett el istenkereső útján. A második nap utrenyével indult Kocsis Fülöp érsek-metropolita atya vezetésével, majd Koós Ede atya tartott elmélkedést a szentmiséről és az Úr napjának megszenteléséről.

Az Egri Főegyházmege teológus-lelkipásztorát Székely János püspök atya köszöntötte: kölcsönösen felidéztek a közös emlékeket, melyeket a Központi Papnevelő Intézetben eltöltött évek során egymásról megőriztek. Székely János atya még mint spirituális, Koós Ede atya mint egyedüli cigány származású kispap volt annak idején jelen a papnevelő intézetben.

Az elmélkedése témája által felvetett kérdések (megszentelem-e az Úr napját, milyenek a szentmiséink) megválaszolását azzal kezdte, hogy sorra vette az életünkben számon tartott napokat: születésnap, névnap, halálozási vagy temetési napok, melyekre megemlékezünk; a naptár az állami ünnepeket vagy épp a hosszú hétvégeket is jelzi számunkra; a roma kultúra világnapjára éppúgy figyelünk, mint a roma holokausztra: identitásunk fontos mozzanatai ezek. „De vajon az Úr napját számontartom-e?” – tette fel a hallgatók helyett is a kérdést Ede atya. Ha nem szenteljük meg ezt a napot, akkor megsemmisítjük, lenullázzuk azt, hiszen semmiben sem fog különbözni a szenvedéssel, bosszúsággal, fájdalommal teli hétköznapoktól. A kiegyensúlyozatlanság, harmónianélküliség, boldogtalanság összefüggést mutat azzal, hogy mennyire figyelünk a teremtés ünnepének napjára.

„A vasárnap megszentelése drasztikus és radikális tett: a vasárnapot ki kell hasítani, szakítani az életnek a rutinszerű folyamából” – mondta az atya. Arra is adott praktikus tanácsokat, hogyan lehet kihasítani ezt a napot, melyek azok a cselekvések, amelyek elvezetnek minket a vasárnapünnephez: egy bizonyos katolikus-keresztény közösséghez

tartozva templomba menni; találkozni a templom előtt egy kisebb közösséggel; fix helyet találni az Isten házában; tanúságtévően venni részt (imádkozni, énekelni, felállni, térdepelni – megtanulni a mozzanatait a szentmisének); áldozáshoz járulni, elsőáldozó lenni; figyelni a hirdetésre, hogy be tudjunk kapcsolódni valamely közösségi mozzanatba; együtt, szeretetben hazaindulva beszélgetni a közösséggel. Mivel a szentmise szó jelentése: szent küldetés, megfogalmazott olyan kérdéseket a jelenlévőknek, melyeket aztán a kics csoportos beszélgetéseken vagy épp gyónásában ki-ki megválaszolhatott: mi az én küldetésem, hogyan akarom azt teljesíteni.

Boros Lajos neve többek között egy három éve megjelent kötetéről is ismerős lehet: Rácsok mögött szabadon. Hatvanegy évesen több mint harminc, börtönben töltött évvel a múltjában tanúságtételre állt ki a

jelenlévők elé. Olyan mélységeket élt meg kamaszkorától kezdődően, melytől – emberi számítások szerint – véglegesen szabadulni a hétszeres börtönbüntetésből való szabadlábba helyezés után is képtelenségnek tetszik. Mégis 26 éve már annak, hogy akkor még rácsok mögött, de felszabadította az Isten öt leláncolataiból. „A börtön dohányszőjében a vizeletszag és füst mellett egy rabtársamtól meghallottam az evangéliumot. Isten megérintett, s egy nagyon mély bűnvalláson keresztül kegyelemből az Isten gyermeke lettem” – hallották bizonyágtévését a jelenlévők.

A Galgamácsáról érkezett Boros Lajos, a Baptista Egyház börtönmissziós munkatársa, öt éve szabadult. Nagykállóban arról beszélt, hogy az evangélium befogadása mire képes: arra, amire a társadalom például a börtönökkel, vagy egy édesanyja a szeretetével sem képes – megváltoztatni az embert: „Isten nem mindig változtatja meg a körülményeket, de mindig megváltoztatja a körülményekben élő embert.” Nem nosztalgizálás miatt mesélt már több mint ötszáz helyen a börtönletről a szabadulása óta eltelt öt évben, hanem hogy tanúságot tegyen. „Az én múltam olyan sötét, harminc évet börtönben ültem, s ha elkezdek beszélni, odafigyelnek

az emberek. Ezt a figyelmet az Isten arra használja, hogy eljusson az evangélium a szívekbe, hiszen nem vagyok különb másoknál, csak a sötét háttérben az Isten világossága intenzívebb” – vallott küldetéséről honlapunknak a második gyermekét váró, immár rendezett körülmények között élő tanúságtévő.

A kiscsoportos beszélgetések után szentmisét celebrált Székely János püspök. A prédí-

térjen és bocsánatot kérjen” – a főpásztor részletezte, hogy mi mindenből kell megtérnünk: önzésünkből, függőségeinkből, káros szenvedélyeinkből. Ezek, még ha apránként és fokozatosan is, de gúzsba kötnek, földhözragadtá tesznek, mint Gullivert a liliputi törpök, akik hajszálanként, de megkötötté tették az óriást. „A szentgyónás során az Istennel való találkozásokor az Úr semmivé teszi elkövetett bűneinket, s Isten nem fukarkodik, hanem elhalmoz bennünket szeretetének bőségével.”

Dúl Géza atya a Váci Egyházmegye cigánypasztorációs referense és a Ceferino Ház megálmodója a szentségi házasságról, a házasság szentségéről beszélt előadásában. Cigány testvérek között folytatott áldásos tevékenysége révén ismeri a roma hagyományokat, azok logikáját. Ezeket vetette össze a szentírási szakaszokkal, melyek a házasságra, nő és férfi kapcsolatára vonatkoznak, megválaszolva a kérdést: mi többletet adhat a házasság szentsége a szép roma hagyományok mellett

Dr. Balogh Győző Rakacán szolgáló segédlelkész atya Az Eucharisztia ünneplése a cigánypasztorációban címmel gondolkodott együtt a hallgatósággal. Ő mint a Görögkatolikus Metropólia elsőként felszentelt cigány papja a leghitelesebben tud szólni arról, hogyan látja a cigányság hitéletét, milyen cigányként cigányok között szolgálni, és közösségével együtt megélni a hétköznapiakban az Eucharisztia titkát. Ahogyan az Eucharisztia mindennek forrása és csúcsa, úgy Jézus Krisztus a cigányság legfőbb vajdájaként is

kációban dr. Orosz Atanáz miskolci megyéspüspök a bűnbánat szentségéről beszélt. A több elnevezéssel (a megtérés, a bűnbánat, a bűnbocsánat, a kiengesztelődés szentsége, a szentgyónás) is illelhető szentségről szóló tanítás a délelőtti tanúságtézés után szervesen illeszkedett abba a hosszú sorba, melyben az előadók és elmélkedést tartók a szentségeket és azok jelentőségét mutatták be.

Az Úrszínváltozás ünnepkörében lévén, felidézte püspök atya az evangéliumokban olvasható jézusi ragyogást, mely felé napraforgó módján fordulva mindannyiunk megváltozhat, megtisztulhat.

„Mindenkinek szüksége van arra, hogy bűnbánattal forduljon az Úr Jézushoz, hogy szívből meg-

a roma embereknek. Hiszen a házasság szentségével Isten tervébe csatolja be az embert: a szentségben jelen van Jézus a házastársak között, a férj és feleség Isten munkatársaivá válnak az élet szolgálatában, és felelősekké válnak környezetükért.

apostrofálható (ld. Dr. Balogh Győző: Krisztus a legfőbb vajda). A hét szentséget – melyet a következők kapcsolnak össze: Krisztus alapította őket, kegyelmi erőt közvetítenek, bekapcsolnak az egyházba, közösségben kell megélni őket – vette sorra, és saját, néhány éves tapasztalatát osztotta meg a hallgatókkal a szentségek tükrében.

Augusztus 8-án a résztvevők a görögkatolikus szertartások egy másik, jellegzetes dallamvilágú, 'nem ülve végzett' típusával, az akathisztoszsal is megismerkedhettek. A lelkigyakorlat második napját, a hangulatot és a lelki találkozásokat – egymással és az Istennel – tábortűz és énekszó mélyítette, tette euforikussá.

A szerző felvételei

A hatásvadász amerikai mozik kedvelt témája az ördögűzés. Számos alkotás készült a témában, melyek hitelesség és mondanivaló hiányában inkább arra törekednek, hogy nézőikben megfagyasszák a vért, és hideglelést okozzanak bennük. Éppen ezért figyeltem fel a 2011-es **A rítus** (*The rite*) című amerikai–magyar–olasz filmre, melynek készítői szoros együttműködésben dolgoztak a Vatikán neves ördögűző papjaival és püspökeivel. Bár sokakat megijeszt és aggodalommal tölt el a téma, hitünk része, és nem dughatjuk homokba a fejünket az ördög létezését illetően. Maga Krisztus is meghagyta és megparancsolta tanítványainak, hogy üzenek gonosz szellemeket az ő nevében. Az Egyház kezdete óta léteztek ördögűzők, maga Jézus volt az első. Az egyház Jézus küldetését folytatja, és

„Volt a zsinagógában egy ember, akiben egy tisztátalan démon lelke volt. Ez hangosan kiabálta: »Hagyd abba! Mi közünk egymáshoz, názáreti Jézus? A vesztünkre jöttél? Tudom, ki vagy: az Isten Szentje.« Jézus ráparancsolt: »Elhallgass, és menj ki belőle!« Erre az ördög a földre sújtotta, kiment belőle, anélkül, hogy bajt okozott volna neki. Mindenki elámult, s egymás közt azt kérdezzgették: »Miféle beszéd ez? Akkor hatalmas ereje van, hogy még a tisztátalan lelkeknek is tud parancsolni, úgyhogy kimennek a megszállottakból?«
Híre elterjedt az egész környéken.” (Lk 4,33–37)

hatásvadászat és rettegés helyett inkább a hit megtalálására és Isten erejére helyezi a hangsúlyt. Inkább megerősít, semmint megfélemlít.

A történet valós eseményeken, az amerikai Gary Thomas atya elbeszélésein alapul. Vele a

városban élő ördögűzőket, hogy ott-tartózkodása alatt minél többet tanuljon tőlük. Egyik legmeghatározóbb tanára Carmine De Filippis kapucinus atya volt, akit a filmben Lucas Trevant atya karaktere jelenít meg. Olaszországi tanulmányútja során Gary atya így több

A RÍTUS

(The rite)

ennek része az exorcizmus is, azaz a démonok emberből vagy helyről való kiűzésének gyakorlata (a kései latin *exorcismus*, illetve a görög *exorkizein* – 'eskü alatt megtagad' jelentésű szóból származik). Korunkban háttérbe szorul ez a téma, s azt hisszük, hogy egy a Bibliában ragadt jelenségről van szó, csak ott fordult elő, pedig Ferenc pápa is gyakran beszél róla. Már első homíliáiban is figyelmeztetett minket, hivatkozott arra, hogy éberem örködjünk az ördög jelenléte felett. Sőt, amikor gyóntatópapokkal találkozott Rómában, azt tanácsolta nekik, hogyha szolgálatuk során lelki zavaroktól szenvedő emberekkel találkoznak, szorosan működjenek együtt ördögűzőkkel.

Ez a film Matt Baglio *A rítus: egy ördögűző születése* című könyvének adaptációja. Baglio Rómában élő amerikai riporter, az Associated Press és az International Herald Tribune munkatársa. „Matt Baglio könyve kijózanítóan izgalmas. Lészámol az ördögűzéssel, valamint az ördögűzőknek a katolikus egyházban betöltött szerepével kapcsolatos mítoszokkal, amelyeket a hollywoodi filmek és a dilettánsok próbálnak belénk sulykolni” – írta róla Basil Cole OP atya, a Washingtoni Dominikánus Tudományegyetem Pápai Karának erkölcs- és vallástudomány-professzora. És amit a professzor megfogalmaz a könyvvel kapcsolatban, azt többségében igaznak találom a filmre is:

szervező egy ördögűzéshez kapcsolódó szemináriumon találkozott Rómában, ahol könyvéhez keresett anyagot. Ezen az eseményen – mivel csak ők ketten voltak amerikaiak – nemcsak megismerkedtek, de sokat beszélgettek, és jó barátságot kötöttek, sőt az ismeretségének köszönhetően Baglio több mint húsz, Gary atya által vezetett ördögűzésen lehetett jelen. A film forgatásán mindketten közreműködtek, hogy a lehető legvalóságosabban adják vissza a történetet. Gary atya elismerte, hogy az ördögűzés rítusának ábrázolása nagyon pontos a filmben. Matt Baglio *A rítus: egy ördögűző születése* című könyvéről – ami saját ördögűzővé válásának története – pedig úgy nyilatkozott, hogy az „igazságot tartalmazza, semmi nincs benne, ami nem igaz”.

A *rítus* tehát az előbb említett amerikai ördögűző atya történetén alapul, akit ötvenéves kora körül a saratogai Szent Szív-templom plébánosaként San José (Kalifornia) püspöke kért fel arra, hogy legyen az egyházközség ördögűzője. Az új feladatával kapcsolatban a szkeptikus és vonakodó pap kétségei hamarosan szertefoszlottak, amikor 2005 nyarán megérkezett Rómába. Gary Thomas atya a római ördögűző kurzus során rájött arra, hogy fontos nemcsak megismerni az exorcizmust, de elengedhetetlen annak saját élményű meg tapasztalása is, így rendszeresen elkísérte a

mint nyolcvan ördögűzésen volt jelen. Egy-két fikatív elemmel kiegészítve ezt a tamási tanulási folyamatot ábrázolja a történet, azaz hogyan vált egy szkeptikus római katolikus pap elismert ördögűzővé.

Az alkotás hitelességét az alapjául szolgáló könyv valóságtartalmán túl az is erősíti, hogy az előkészületekkor a film félig svéd, félig magyar rendezője, Mikael Häfström maga is meglátogatott néhány ördögűzést Rómában, hogy saját szemével, vagyis fülével tapasztalja meg ezeket a rítusokat. Bár a szertartásokon személyesen nem vett részt, de hallhatta, ami bent történik. A másik magyar vonatkozása, hogy Róma mellett Budapest volt az egyik fő forgatási helyszín.

Gary atya személyét a filmben Michael Kovak (Colin O'Donoghue) kispap karaktere ábrázolja, aki egy temetkezési vállalkozó fia, és egész fiatalon elveszíti édesanyját. A családi hagyományt követve szinte ki van jelölve számára a papi vagy a temetkezési vállalkozói pálya. Mivel még mindig élesen él benne a kép, ahogy édesapja előkészíti édesanyja testét a ravatalozásra, inkább a papi pálya mellett dönt, de csöppet sem a hit vezérli, inkább csak sodródik. A teológiai tanulmányok vége felé közeledve előjárója, Matthew atya (Toby Jones) kiválóan ráérez a kispapban lakozó hi-

tetlenségre, közönyre és a bizonytalanságra, ezért úgy dönt, hogy tanulmányait egészítse ki ördögűzői ismeretekkel és tapasztalatokkal. A fiú kételkedik. Előjárójának is megvallja, hogy valójában pszichiátriai jelenségeknek tartja, amit az egyház megszállottságnak címkezt.

Mindezek ellenére végül a Vatikánba utazik, hogy elmélyedjen az ördögűzés témakörében. A szemináriumokon provokatív kérdéseivel azonnal feltűnik professzorainak, hogy igazából nem hisz az ilyen „praktikában”. Az Örök Városban beosztják „gyakorlatra” Lucas Trevant atyához (Sir Anthony Hopkins), aki a téma szakavatottjaként egész életét a gonosz elleni küzdelemre tette fel, s hatalmas tapasztalat áll mögötte. Michael előtte sem titkolja kételyeit. A bölcs öreg azonban tanításaival,

valami, ami egyre csak ás, egyre csak kapar bennem. Mintha Isten körme lenne. S amikor nem bírom tovább a fájdalmat, valami kilök a sötétből vissza a fénybe. Valahogy így van ez. De legyen óvatos, Michael! Az, hogy nem akar hinnie az ördögben, nem védi meg tőle!”

Michael több esethez is Lucas atyával tart. Az egyik legmeghatározóbb egy megerőszkolt és teherbe ejtett olasz kamasz lány, akihez időről időre eljár a tapasztalt ördögűző pap. A filmbeli ördögűzés jelenetei megmutatják a démoni megszállottság tipikus jegyeit, melyek egy átlaghívőt érthetően egészen elrettentenek ettől a témától: ismeretlen nyelveken való beszéd, az ember természetes képességén túlmutató, aránytalan fizikai erő birtoklása, a szent tárgytól való iszonyodás és azok

amely Lucas atya képességeit is meghaladja: egyik éjjel a terhes kamasz lány a megszállottság küzdelmei közepette meghal. (Ez filmes túlzás, hisz az alapjául szolgáló könyvben ilyen nem szerepel, és nem ír halálesetről sem.) A fiatal kispapban ekkor minden megkérdőjeleződik. Elhatározza, hogy visszatér hazájába, és otthagyja a szemináriumot. Már búcsúzik Lucas atyától, amikor az öreg furcsa viselkedésén észreveszi, hogy őt is megszállta az ördög. Ez is dramaturgiai fogás, hiszen a valóságban Gary atya tanárát, Carmine De Filippis atyát sosem szállta meg az ördög. (De tény, hogy az ördögűző papok jobban ki vannak téve a támadásnak.) Bár Michael kételkedik saját magában és a hitében is, segíteni akar az öregnek, így – bár eddig ő nézte az atya munkáját – most kénytelen ő cselekedni. S mint azt Krisz-

beszélgetéseikkel szépen mindent feltár a fiatal papnövendék előtt: „Mondja, egy betörő felkapcsolja a villanyt, miközben épp kirabolja? Nem. El akarja hitetni, hogy nincs is ott. Mint az ördög. Neki az a jó, ha nem hisznek benne. A szkeptikusokban meg az ateistákban az az érdekes, hogy mindig egyet keresnek: bizonyosságot. Csak azt nem tudom, mit tennének, ha egyszer rátalálnának. Néha engem is elhagy a hitem, s hónapokig azt sem tudom, miben higgyek. Én is ember vagyok, gyenge ember, akinek nincs ereje, de van

visszautasítása (például feszület, rózsafüzér stb.), valamint más időben és térben történt események ismerete. Ezek nem filmes trükkök, hanem olyan ismertetőjegyek, amelyekről a szakavatott vatikáni ördögűző atyák is beszámolnak.

A kispap, látva ezeket, másként kezd viszonyulni a kérdéshez, s bár kételyei nem múlnak el teljesen, elkezd benne pislákolni a hit. A filmes csavar a történetben ekkor következik. A két férfi olyan esettel találja szemben magát,

tus szenvedéstörténetéből is megértettük, a nagy szenvedések mindig nagy kegyelmeket készítenek elő. Tudja – hisz épp Lucas atya tanította ezt meg neki –, hogy nem győzheti le az ördögöt, ha nem hisz benne. Ezért mielőtt kiüzné Lucas atyából a démonokat, belátja, hogy először saját magában kell legyőznie a bizonytalanságot, a kételyt és a hitetlenséget. Magában is hinnie kell, hogy el tudja végezni a rítust. És hinnie kell, hogy nincs egyedül, Isten mindig vele van, és képessé teszi őt rá. Persze a gonosznak nem ez a célja, és ezek ellenzőjét sulykolja belénk: Isten elhagyott, nem vagyunk méltóak a szeretetre, és nem vagyunk képesek nagy dolgokat véghez vinni.

Számomra ez az utolsó rész a film legfontosabb jelenete, mert megvilágítja azt, hogy még az önmagunkban való kételkedés is az ördög munkálkodása bennünk, jöllehet, ezeket is saját gondolatainknak, magánvéleménynek véljük, holott az Isten célja éppen az, hogy békében, elfogadásban és szeretetben legyünk vele, önmagunkkal és a világgal, így amikor ez felborul, s becsméljük bármelyiket, akkor ott az ördög ujjá van. Szent Pio atya így fogalmaz erről: „Óvakodjunk bizonyos szemrehányásokkal és lelkiismeret-furdalásokkal szemben, ezek leggyakrabban az ellenségtől jönnek, hogy megzavarják Istenben való békénket. Ha a lelkiismeret-furdalás és a szemrehányások

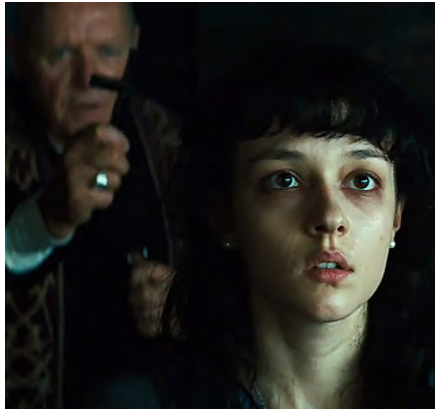
alázatosabbá és buzgóvá tesznek a jó cselekedetekre, anélkül, hogy elvesztenénk bizalmunkat Istenben, biztosak lehetünk benne, hogy Istentől jönnek. De ha megzavarunk, félténné, gyanakvóvá, lustává, hanyaggyá tesznek, akkor biztosra vehetjük, hogy a démonoktól jönnek; üzzük el hát őket, és találjunk menedéket az Istenbe vetett bizalomban.”

A film vége pozitív: a tapasztalatlan kispapnak sikerül legyőznie hitetlenségét, kiállja a hit próbáját, és kiüzi Lucas atyából az ördögöt. Másnap, hazatérése előtt tanára ezekkel a szavakkal búcsúzik a papnövendéktől: „A hit nagy érték, ne dobja el, a jóért meg kell harcolnunk minden erőnkkel.”

A rítus jeleneteit ijesztőnek, aggodalomra okot adónak is találhatjuk. Távol áll tőlünk és ismeretlen számunkra ez a furcsának ható ördögűző gyakorlat, pedig minket gazdagít, ha többet tudunk róla. 2016-ban a Magyar Kurír-nak adott interjújában Francesco Bamonte, az Ördögűzők Nemzetközi Szövetségének elnöke, Róma és a Vatikán hivatalos ördögűzője a következőt nyilatkozta: „Ne higgyenek a filmeknek, mert egy-egy ilyen szertartás egyáltalán nem úgy zajlik, ahogyan a mozivászon látni. Az ördögűzésnek nem az a lényege, hogy az emberek minél jobban megijedjenek, hogy a sátán minél borzalmasabbnak tűnjön, hanem az, hogy Isten dicsősége és Szűz Mária hatalma megmutatkozzon. A valódi ördögűzés során jelen vannak a szentek, a Szűzanya, megmutatkozik Jézus és Isten szépsége, megnyilvánul a szeretetük. Egy ördögűző szertartás megindító esemény, nem riaszt meg, nem tölt el senkit félelemmel. Amikor ördögűzéssel nem foglalkozó papok elkísértek egy-egy ilyen szertartásra, meghatódtak, és nem a démon tett rájuk mély hatást, hanem a szerető Isten, akinek jelenléte érzékelhető volt.” Az ördögűzés tehát Jézus győzelme a gonosz fölött, a feltámadás ünneplése. A megszállottság nem azért történhet meg, mert a gonosz szellemnek teljes szabadsága van a cselekvésre, hanem mert az Úr megengedi. Isten nem azért ad erre engedélyt, hogy a lélek szenvedjen, hanem azért, hogy a lélek és vele együtt más lelkek számára egy nagyobb jó fakadjon belőle.

Varga Laci atya, a Kaposvári Egyházmegye püspöke is elismerte legutóbbi, *Szellemi harc* címet viselő augusztusi lelkigyakorlatán, hogy az egyházon belül is nagy a hallgatás a sátánról. Kényelmes magyarázat számunkra, hogy a sátán pusztán az emberi gonoszság összessége. VI. Pál pápa merészelt figyelmeztetni a híveket, hogy a sátán létezik, s egyházi körökben ezzel felháborodást váltott ki. Micsoda középkori gondolkodás! – mondták rá. Biztos csak szimbolikusan értette – mentegették a teológusok és az egyháziak. Ha mi is ezt mond-

juk, kórossá válik a hitünk, mert úgy teszünk, mintha valami nem létezne, pedig csak nincs gyomrunk elviselni a valóságot. Laci atya arra is felhívta a figyelmet, hogy Krisztus győzelme a kereszten, és a tőle kapott sátán feletti hatalom erejét veszítette bennünk, pedig a keresztesség felvételekor is választ kér tőlünk az egyház: „*Ellene mondasz-e a sátánnak, minden cselekedeténél, minden csábításánál azért, hogy Isten gyermekeinek szabadságában élj?*” Sőt a pszichológia és pszichiátria fejlődésével mi, keresztények is hajlamosak vagyunk arra, hogy a démonok munkáját idegi és szellemi zavarodottsággal magyarázzuk. Tény, hogy hasonló jelei vannak az elmebajnak, és emiatt a hivatásos ördögűzők minden esetet pszichológiai és pszichiátriai vizsgálattal kezdenek. Van azonban olyan jelek, amelyek a tapasztalt ördögűző számára azt bizonyítják, hogy nem

pszichológiai esetről van szó. Az ördögűzők egyik fontos feladata az is, hogy meghúzzák a vészharangot az egyházban, hisz társadalmi szinten elfogadottá vált a bűn. Szent II. János Pál pápa hívta fel a figyelmet arra, hogy a bűn az ördög tevékenységéből ered, és ott terjed, ahol a gonosz nyíltan szembeeszel az igazsággal, igaznak tettei magát, és gyűlöli az igazságot, ahol a szociális, politikai, gazdasági rendszer, a nevelés a rosszra hajlik, vagy – ami még rosszabb – ahol a jót állítják be rossznak, és a rosszat jónak. Mindezek mögött a sátán közvetlen működése áll, ő a nagy felforgató.

A filmet megnézve felmerül a kérdés: kit és miért száll(hat) meg az ördög?

A megszállottság napjainkban gyakrabban fordul elő, mint azelőtt. Ennek oka egyrészt az, hogy egyre jobban elhatalmasodik az erkölcsi romlás és az értékrend nélküli élet, és tudva levő, hogy az Istentől eltávolodott embereket jobban megtalálja a sátán. Másrészt az emberek lelki éhségét kiszolgálva örületes mértékben terjed az okkultizmus. Egy keresztény sehogy, semmilyen módon nem fogadhatja el olyan irányzatok filozófiáját és gyakorlatát, amelyek nem Jézus Krisztushoz kötődnek,

mivel a kereszténység és ezek az irányzatok kölcsönösen kizárják egymást. Sorra nyílnak a jógaközpontok, egyre több reiki (kézrátételes gyógyító) kurzus indul, nem beszélve arról, hogy a legtöbb újság és magazin végén ott találjuk a horoszkópot, és számos más példával folytathatnám a sort. Emlékezzük Szent Pál apostol szavaira: „*Nem csoda, hiszen a sátán is a világosság angyalának tetteti magát*” (2Kor 11,14). Ez vonatkozik más ezoterikus praktikákra is, mint a reinkarnáció, prána gyógyítás, agykontroll, tenyérjósolás, számmisztika, és még bőven lehetne folytatni a sort. Ezek olyan módszerek, melyektől a Vatikán óva intett, és figyelmeztetett a *Jézus Krisztus, az élő víz hordozója* című dokumentumban (2003).

Van még egy számunkra, a máriapócsi Isten-szülőt szeretők számára, egy nagyon meghatározó tudnivaló ebben a témakörben, melyről szintén Francesco Bamonte, az Ördögűzők Nemzetközi Szövetségének elnöke beszél az említett interjújában: Szűz Mária központi szerepe van a gonosz elleni harcban. Lucifer nem tudta elviselni, hogy Isten meg akar testesülni, s ezáltal megmenteni az embert a kárhóztól. Amiatt van ez, mert az embert magánál alacsonyabb szintű létezőnek tekinti. Isten a megtestesülés által Máriát, egy embert magasabb szintre helyezett az angyaloknál. Az egyház ki is mondja, hogy a Szűzanya az angyalok királynője. A gonosz lélek ezt végképp nem tudta elfogadni, innen ered Mária iránti mérhetetlen gyűlölete, amely az ördögűzések alkalmával is megtapasztalható. A gonosz lelkek sohasem ejtik ki Szűz Mária nevét. Ugyanakkor név nélkül utalva rá gyakran elmondják, milyen ellenállhatatlan hatalma van felettük. Egy példát is említ Francesco atya: egyszer egy ördögűzés alkalmával, amikor egy rózsafüzér volt a kezében, a megszállottat kínzó ördög így szólt: „*Aki ebbe a láncba kapaszkodik, az sosem veszhet el.*”

A rítus tanulsága számomra, hogy tudnunk kell és számolnunk kell az ördög létezésével, munkálkodásával, mert ha az ember nem vesz tudomást a létezéséről, akkor nem is védekezik ellene. De megijednünk sem szabad, mert az Istent szeretőknak minden a javukra válik. „*Akik az egyház és Isten közelségében akarnak élni, azokban olyan tűz ég, amely lehetetlenné teszi, hogy megközelítse őket az ördög. Ez a láng ég a gonoszt, aki nem tud elrejtőzni a fényesség elől, ezért ilyen esetben nem járhat sikerrel, gyűlöletének nem lehet hatalma az Istent szerető ember felett*” – vallja Francesco Bamonte ördögűző atya. Kalkuttai Szent Teréz anyja gondolata bátorít, és minden félelmünket elveszi az ördöggel szembeni harcban: „*Nincs is annál megnyugtatóbb a nehézség pillanatában, mint tudni azt, hogy Valaki ott harcol veled együtt.*”

Zöldséges sárgaborsó-krémleves fűszervajjal

HOZZÁVALÓK: • 1 fej hagyma • 4 evőkanál olaj • 1 db sárgarépa • 1 db burgonya • 40 dkg sárgaborsó • 1 liter húslevesalaplé • só, bors • 5 dkg vaj • 1/2 csokor petrezselyem • 1 gerezd fokhagyma • 1 dl tejszín • fél citrom

ELKÉSZÍTÉS:

A finomra vágott hagymát üvegesre sütjük a felforrósított olajon. Hozzáadjuk a felkockázott répát és burgonyát, majd néhány percig együtt pirítjuk. Hozzákeverjük a leoblított borsot, majd felöntjük az alaplével.

Felforraljuk, megsózzuk és megborsozzuk, majd fedő alatt közepes lángon puhára főzzük. A fűszervajhoz habosra keverjük a vajat a finomra vágott petrezselyemmel és fokhagymával. Alufóliára halmozzuk, rúd alakúra feltekerjük, és a mélyhűtőbe tesszük.

Összeturmixoljuk a levest, hozzáadjuk a tejszint, valamint a citrom kifacsart levét. A fűszervajról eltávolítjuk az alufóliát, és felszeleteljük. A forró levest 1-1 karika fűszervajjal kínáljuk.

Fehérboros káposzta virslivel

HOZZÁVALÓK: • 1 fej vöröshagyma • 1 fej fehér káposzta (kisebb) • 3 evőkanál olaj • 1,5 dl száraz fehérbor • só, frissen őrölt bors • 1-2 db babérlevél • 4 db frankfurti virsli

ELKÉSZÍTÉS:

A hagymát meghámozzuk, finomra aprítjuk. A káposzta külső leveleit eltávolítjuk, a torzsáját kivágjuk, a többi felcsíkozzuk.

Egy lábasban felforrósítjuk az olajat, majd megfonnyasztjuk rajta a hagymát. Hozzáadjuk a káposztát, és kissé megpirítjuk. Felöntjük a borral és egy kevés vízzel, majd sózzuk, borsozzuk, és hozzáadjuk a babérlevelet. Felforraljuk, majd mérsékeljük a hőt. Fedő alatt, közepes lángon, néhányszor megkeverve majdnem puhára pároljuk. Ha szükséges, pótoljuk az elpárolgott folyadékot.

Közben a virsli vastagabb karikákra vágjuk, és elrendezzük a káposztán. Az egészet kb. 10 percig főzzük még. Ne legyen túl puha, akkor jó, ha a káposzta és a virsli is roppanós marad. Friss kenyérral tálalhatjuk.

Epres-tejszínhabos piskóta

HOZZÁVALÓK:

A TÉSztÁHOZ: • 4 db tojás • 13 dkg cukor • 5 dkg vaj • 12 dkg liszt • 5 dkg étcsokoládé • 1 teáskanál sütőpor

A TETEJÉRE: • 40 dkg friss eper • 1 dl eperszörp • 1 csomag piros tortazselé • 5 dkg étcsokoládé • 2 dl habtejszín

ELKÉSZÍTÉS:

A piskótához a tojások fehérjét kemény habbá verjük. A sárgáját 4 evőkanál vízzel habosra keverjük. Vékony sugárban beleszórjuk a cukrot, és fehéredésig keverjük. A vajat megolvasztjuk, de nem forrosítjuk, és a krémbe csorgatjuk. Alaposan összekeverjük a sütőporral, majd a krémbe szítaljuk. Hozzáadjuk az apró darabokra vágott csokoládét.

Egy 24 cm-es tortaforma alját kibéleljük sütőpapírral, belesimítjuk a masszát, és 180 fokra előmelegített sütőben kb. 15 perc alatt megsütjük, és tüpróbával ellenőrizzük. Rácsra borítjuk, és hagyjuk teljesen kihűlni.

Az epret megtisztítjuk és leszárítjuk. Kb. 5 szemet félreteszünk a díszítéshez, a többi feldaraboljuk. Felforraljuk a szörpöt, feloldjuk benne a tortazselét, és langyosra hűtjük. Az epercikkkel kirakjuk a torta tetejét, meglocsoljuk a langyos tortazselével, és a hűtőben megdermesztjük.

A maradék csokit apróra daraboljuk, és a keményre vert tejszínhabba forgatjuk. A habot az eperréteg tetejére halmozzuk, a félrerakott eperszemeket feldaraboljuk, és tetszés szerint díszítjük.

JÓ ÉTVÁGYAT KÍVANUNK!

ADY ENDRE

Október 6.

Őszi napnak mosolygása,
 Őszi rózsza hervadása,
 Őszi szélnek bús keserve
 Egy-egy könny a szentelt helyre,
 Hol megváltott - hősi áron -
 Becsületet, dicsőséget
 Az aradi tizenhárom.

Az aradi Golgotára
 Ráragyog a nap sugára,
 Oda hull az őszi rózsza,
 Hulló levél búcsucsókja;
 Bánat sír a száraz ágon,
 Ott alussza csendes álmát
 Az aradi tizenhárom.

Fotó: Szilárd Péter (M. Aradi)

Őszi napnak csendes fénye,
 Tűz reá a fényes égre,
 Bús szívünknek enyhe fényed
 Adjon nyugvást, békességet;
 Sugáridon szellem járjon
 S keressen fel küzdelminkben
 Az aradi tizenhárom.

Egy szívvel a hazáért

A KERESZTÉNY ÉRTELMISÉGIEK SZÖVETSÉGÉNEK KÖZLEMÉNYE AZ ARADI VÉRTANÚK EMLÉKNAPJA ALKALMÁBÓL

Az Aradon kivégzett magyar honvédtisztek és Batthyány Lajos miniszterelnök hazánkért hozott életáldozata Jézus Krisztus tanítását váltotta valóra, hiszen
„senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért”
(Jn 15,13).

Ezek a barátok lehetnek akár a család, a lakóhelyi környezet, a keresztény közösség vagy a nemzet tagjai is, akiket nemcsak a kölcsönös szeretet köthet össze, hanem a közösen megélt és vallott értékek, a hit, a hagyomány, a kultúra és a nyelv is.

Ahogy a vértanúk vére a kereszténység magvetése, úgy az aradi nemzeti hősök vére a magyarság számára is magvetés, ami táplálja a mai magyarok hazaszeretetét is. Ma nem vértanúságot, de munkát, odafigyelést, tiszteletet és áldozathozatalt kíván tőlünk a haza szeretete.

A vértanú hősök a legtöbbet adták a magyar hazáért, pedig számos szomszédos nemzet fia is volt köztük. Napjainkban különösen példamutató a többnemzetiségű, de egyszívű aradi vértanúk hazaszeretete, amikor megmaradásunk feltétele a Kárpát-medencei népek összefogása. Ahogy Deák Ferenc is jobban tudta „szeretni e hazát, mint gyűlölni ellenségeinket,” úgy Jézus tanítása és az aradi vértanúk példája még inkább megmutatja: a hazaszeretet segíthet, hogy múltbeli ellenségeinket is barátként tudjuk tisztelni, velük együtt tudjuk megélni keresztény hitünket, védeni értékeinket és gondoskodni gyermekeink jövőjéről a Kárpátok ölében. Az itt élő népek között most is nekünk, magyaroknak van lehetőségünk és kiemelt felelősségünk megmutatni barátságunkat.

ÉLETRE KELT IKONOK

VÁLOGATÁS A NEMZETKÖZI EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUSRA KÉSZÜLŐ
GÖRÖGKATOLIKUS KIÁLLÍTÁS RESTAURÁLT TÁRGYAIBÓL

A NÉPRAJZI MÚZEUM ÉS A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNY KÖZÖS KIÁLLÍTÁSA

NÉPRAJZI MÚZEUM

GÖRÖGKATOLIKUS METROPÓLIA

A KIÁLLÍTÁS ELŐZETES BEJELENTKEZÉSSSEL LÁTOGATHATÓ 2021. JÚNIUS 30-IG, MUNKANAPOKON 9-16 ÓRA KÖZÖTT. TEL.: 06 (52) 870 560, CÍM: 4025 DEBRECEN, PETŐFI TÉR 8.